

Skötselplan
för
Söderåsens nationalpark

Tryckt hos Q-tryck, Solna, 2001
500 ex.

Skötselplanen kommer att ges ut i Naturvårdsverkets rapportserie
med nummer 5152 under hösten 2001.

Rapporten kan beställas hos:

Kundtjänst, tel:08-698 10 00

106 48 STOCKHOLM

e-post: kundtjanst@environ.se

ISBN 91-620-5152-0

ISSN 0282-7298

FÖRORD

Naturvårdsverket presenterade 1989 en samlad plan för nya och ändrade nationalparker i Sverige – Nationalparksplan för Sverige. I planen föreslogs bland annat att 20 nya nationalparker borde inrättas. Söderåsen mellan Röstånga och Ljungbyhed var en av de föreslagna nya parkerna.

Arbetet med genomförandet av Söderåsens nationalpark påbörjades i slutet av 1980-talet genom förvärv av den mark som skall ingå i nationalparken. Informationsmöten har hållits i Röstånga och Skäralid. En arbetsgrupp under ledning av Anders Bergquist, Naturvårdsverket, och med representanter för Länsstyrelsen i Skåne län samt för Svalövs och Klippans kommuner har diskuterat skötselplaneförslaget och föreskrifter för nationalparken.

Skötselplanen har sammanställts och skrivits av Anders Bergquist, Naturvårdsverket och Oddvar Fiskesjö, Länsstyrelsen i Skåne län.

Förslag till föreskrifter och skötselplan har remitterats till Länsstyrelsen i Skåne län, Svalövs och Klippans kommuner, sakägare, organisationer m.fl. under januari-februari år 2000. Ett reviderat förslag har översänts för kännedom och tillfälle till yttrande under mars-april 2001 till de som tidigare yttrat sig i ärendet. Föreskrifterna antogs den 22 maj 2001.

Denna skötselplan har fastställts genom beslut av Naturvårdsverkets generaldirektör den 28 maj 2001.

Stockholm 2001-05-28

Björn Risinger
Direktör

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

I	ALLMÄN BESKRIVNING	7
1.	ADMINISTRATIVA DATA	7
2.	GRUND FÖR BESLUTET	10
2.1	Inledning	10
2.2	Sammanfattande motivering	10
2.3	Syftet med Söderåsens nationalpark	11
3.	ÖVERSIKTLIG BESKRIVNING AV BEFINTLIGA FÖRHÅLLANDEN	13
3.1	Inledning	13
3.1.2	Områdets status	13
3.2	Geologi	13
3.2.1	Bergarter	13
3.2.2	Söderåsens bildning	14
3.2.3	Vittring och erosion	14
3.2.3.1	Rasbranter	14
3.2.3.2	Annan erosion och vittring	15
3.2.4	Lösa jordarter	15
3.3	Hydrologi	15
3.4	Vegetation	16
3.4.1	Allmänt	16
3.4.2	Boskogs	16
3.4.3	Ekskogs	17
3.4.4	Al och björk	17
3.4.5	Övrig lövskog	17
3.4.6	Främmande trädslag	17
3.4.7	Mark- och trädlevande vegetation	17
3.4.7.1	Näringsfattig skog	17
3.4.7.2	Näringsrik skog	18
3.4.7.3	Rasbranterna	18
3.4.8	Vattendragens växtliv	19
3.5	Djurliv	19
3.5.1	Insekter	19
3.5.2	Mollusker	19
3.5.3	Fåglar	19
3.5.4	Däggdjur och kräddjur	20
3.5.5	Vattendragens djurliv	20
3.6	Jordbruksmark	20
3.7	Markanvändningshistorik	20
3.7.1	Fornlämningar	20
3.7.2	Tidig historia	20
3.7.3	Människans verksamhet	21
3.7.4	Turism och friluftsliv	22
3.8	Byggnader och anläggningar	23
3.8.1	Byggnader	23
3.8.2	Anläggningar	23
3.9	Tillgänglighet	24

II	PLANDEL	25
1.	DISPOSITION OCH SKÖTSEL AV MARK OCH VATTEN	25
1.1	Syfte	25
1.2	Skötsel mål och föreskrifter för skötseln	25
1.2.1	Skog	25
1.2.2	Betesmarker och åkrar	26
1.2.3	Övrig mark och vatten	26
1.3	Generella riktlinjer för skötseln	26
1.3.1	Allmänt	26
1.3.2	Skötselmetoder	27
1.3.2.1	Avveckling av planterade granskogar	30
1.3.2.2	Markbehandling	30
1.3.2.3	Föryngringsmetoder	30
1.3.2.4	Avveckling av främmande trädslag	31
1.3.3	Kulturlämningar – hänsyn och skötsel	31
1.3.4	Skötselkategorier	32
1.3.4.1	Unga lövskogar med inhemska trädslag	32
1.3.4.2	Skogar med främmande trädslag	32
1.3.4.3	Grankulturer	33
1.3.4.4	Slutavverkningsytor	33
1.3.4.5	Odlingsmarken	33
1.3.4.6	Sjöar och vattendrag	34
1.3.4.7	Kulturlämningar	34
1.3.5	Faunavård och jakt	35
2.	ANORDNINGAR FÖR REKREATION OCH FRILUFTSLIV	36
2.1	Syfte	36
2.2	Generella riktlinjer och åtgärder	36
2.2.1	Entréer och information	36
2.2.1.1	Skäralid	36
2.2.1.2	Nackarpsdalen	37
2.2.1.3	Villa Söderåsen	38
2.2.1.4	Ytterligare entréer	38
2.2.2	Vägvisning och information vid allmänna vägar	38
2.2.3	Naturstiggar	39
2.2.4	Stigar och leder	39
2.2.5	Tältplatser, vindsydd, eldstäder och övriga anläggningar	39
2.2.6	Naturum	40
2.2.7	Toaletter och sopställe	41
2.2.8	Byggnader	41
2.2.9	Vägar	42
2.2.10	Parkeringsplatser	43
2.2.11	Övriga aktiviteter	43
3.	FÖRVALTNING	44
3.1	Förvaltning av nationalparken	44
3.3	Fastighetsförvaltning	44
3.2	Skötselråd	44
4.	FORSKNING OCH DOKUMENTATION	45
5.	UPPFÖLJNING OCH UTVÄRDERING	46
6.	FINANSIERING AV FÖRVALTNINGEN	47
7.	EKONOMISK PLAN	47
7.1	Beräknade årliga intäkter de fem första åren	47

7.2	Beräknade årliga kostnader de fem första åren	47
8.	ÅTGÄRDSPLAN	48
9.	REVIDERING AV SKÖTSELPLANEN	48

Beslut om nationalparken	Bilaga 1
Föreskrifter för nationalparken	Bilaga 2
Beslut om skötselplanen	Bilaga 3
Litteraturtips	Bilaga 4
Fornlämningar, karta	Bilaga 5

ALLMÄN BESKRIVNING

1. ADMINISTRATIVA DATA

Nationalparkens namn	Söderåsen.
Objektnummer	00-01-027
Beslutsdatum	2001-05-10
Län	Skåne.
Kommuner	Klippan och Svalöv.
Registerområde	Klippan och Svalövs kommuner.
Läge	På Söderåsens sydöstra del mellan Röstånga och Ljungbyhed cirka 35 kilometer sydost om Helsingborg.
Topografiska kartan	3 C SO Helsingborg.
Areal	1 625 hektar.
Gränser	Streckad linje på kartan, sid. 9.
Markägare	Staten genom Naturvårdsverket.
Förvaltare	Länsstyrelsen i Skåne län.
Naturgeografisk region	Region 8, Nordöst-Skånes skogslandskap.

Markslag och naturtyper år 2000 i hektar

Skogsmark	1517
Lövskog	1209
Bokskog	856
Alskog	148
Björkskog	133
Ekskog	18
Askskog	8
Avenbokskog	5
Blandlövskog	41
Barrskog	133
Planterad granskog	132
Tujaskog	1
Kalhyggen	175
Odlingsmark	73
Gräsbärande mark (bete)	56
Åker	17
Övrig mark	35
Öppen rasmark	18
Våtmarker	16
Tomtmark	1
SUMMA:	1625

Naturtyper och arter ingående i Natura 2000 (rapporterade uppgifter 2001)

Naturtyper

- 3260 Vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor
- 7140 Öppna svagt välvda mossar, fattiga och intermediära kärr och gungflyn
- 9070 Trädklädda betesmarker av fennoskandisk typ
- 9080 Lövsumpskogar av fennoskandisk typ
- 9110 Bokskog av fryle-typ
- 9130 Bokskog av örtrik typ
- 9170 Ek-avenbokskog av måra-typ
- 9180 Lind-lönnskog i sluttningar och raviner
- 91E0 Alluviala skogar, som tidvis är översvämmade

Arter (enligt habitatdirektivets bilagor)

- Större vattensalamander
- Vedkvastmossa

Karta över nationalparken

2. GRUND FÖR BESLUTET

2.1 Inledning

Grundtanken med de svenska nationalparkerna är att bevara delar av vårt nationella naturarv åt kommande generationer. Att inrätta nationalparker är en viktig uppgift för svensk naturvård och för Naturvårdsverket. Vid urvalet av förslag till nationalparker har eftersträvat att få med de olika landskapstyperna i Sverige och deras viktigaste geologiska, biologiska och geografiska variationer representerade. Bland kriterierna för nya nationalparker kan vidare nämnas att områdena skall i sina grunddrag utgöras av naturlandskap eller nära-naturliga landskap. Nationalparkens kärna och areella huvuddel skall utgöras av natur med ursprunglig karaktär. Äldre försvinnande spår av kulturpåverkan kan förekomma liksom areellt marginella delar med bibehållen påverkan som till exempel odlingsmarker.

Att bevara något som i sin helhet är naturligt i södra Sverige kan te sig svårt eftersom i stort sett hela landskapet är påverkat av människan under någon tid. Att sedan bestämma vad som är naturlandskap och vad som är kulturlandskap kan te sig ännu svårare. Kulturaspekten är dock bara en del av de överväganden som ligger till grund för bildandet av nationalparken. De geologiska värdena ingår som en viktig del i syftet med nationalparken. Se vidare under sammanfattande motivering (2.2) och syftet med Söderåsens nationalpark (2.3).

Den del av Söderåsen som omfattar nationalparken har till största delen varit påverkad av mänsklig aktivitet under lång tid. Enligt beräkningar upptar fornlämningar 45 % av nationalparksområdet, i huvudsak bestående av fornlämningar, stenrösen, stengårdsgårdar etc. På nästan 20 % av nationalparksområdet har tidigare planterats gran, i huvudsak på gammal igenlagd odlingsmark. Dessa granplanteringar skall avvecklas och omföras till lövskog.

Att inrätta en nationalpark i södra Sverige kräver att man vid planeringen tar ställning till den framtida markanvändningen. Vid en avvägning mellan olika bevarandebestånden måste vägas in områdets potential för olika framtida naturtyper samt de olika naturtypernas förekomst i Sverige och Nordeuropa.

Naturvårdsverket bedömer att syftet med nationalparken bäst tillgodoses genom att skogen inom nationalparken utvecklas fritt samtidigt som icke önskvärda, för området främmande trädslag såsom gran, sykomorlönn, rödek, lärk med flera arter avvecklas. De områden som idag är kalhyggen och granplanteringar bör avvecklas och överföras till lövskog.

Inte någonstans i Skåne eller i hela Nordeuropa finns ett så stort ädellövskogsområde lämnat för fri utveckling. Naturvårdsverket bedömer att fri utveckling bäst tillgodoser ambitionen att bevara och utveckla den biologiska mångfalden i området.

2.2 Sammanfattande motivering

(Utdrag ur Naturvårdsverkets skrivelse till regeringen 2000-12-04)

Söderåsen representerar det skånska horst/åslandskapet och den i landet utbredda landskapstypen vågig bergkullterräng. Söderåsen representerar också sydsvenska klimat- och vegetationsförhållanden och har ett djurliv som är typiskt för denna del av landet. Av särskilt

stort värde är områdets ädellövskogar, framför allt de för Sydsverige karaktäristiska bokskogarna. Dessa ligger i utkanten av det Europeiska bokskogsområdet och är som skyddade miljöer av speciellt internationellt intresse.

Vid sidan av Söderåsens representativa värden har den höga, delvis unika geologiska och biologiska kvaliteterna. Den har vidare kärnor av förhållandevis orörd natur och är till större delen beväxt med för regionen naturliga skogs- och vegetationstyper.

Området har även storslagna terrängförhållanden och i övrigt vacker, intresseväckande natur och är av stor betydelse för friluftsliv och naturstudier.

2.3 Syftet med Söderåsens nationalpark

(Utdrag ur proposition 2000/01:82)

Syftet med nationalparken skall vara att i väsentligen oförändrat skick bevara ett större sammanhängande område av det sydsvenska horstlandskapet med såväl unika och karaktäristiska terräng- och vegetationsförhållanden som värdefull natur och kultur i övrigt. Områdets naturliga vegetationstyper skall i huvudsak bevaras för naturlig utveckling. Delar som hyser stora kulturhistoriska värden skall bevaras genom aktiv skötsel. Delar med för området främmande vegetation och områden som tidigare nyttjats för rationellt skogsbruk skall restaureras till förmån för naturliga vegetationstyper, i huvudsak ädellövskogar. Djurlivet skall skyddas från jakt och andra störningar. Allmänhetens möjlighet att uppleva områdets natur och kultur skall underlättas på ett sätt som är förenligt med övriga syften.

(Utdrag ur Naturvårdsverkets skrivelse till regeringen 2000-12-04)

I syftet ingår att:

- områdets naturliga vegetationstyper bevaras för fri, naturlig utveckling,
- delar med för området främmande vegetation och områden som tidigare nyttjats för rationellt skogsbruk restaureras till förmån för naturliga vegetationstyper, i huvudsak ädellövskogar,
- djurlivet skyddas från jakt och andra störningar,
- allmänhetens möjlighet att uppleva områdets natur i lämplig grad underlättas,
- vissa kulturlämningar vårdas och exponeras.

Syftet uppnås genom att:

- ingen exploaterande verksamhet tillåts,
- skadegörelse på mark och vegetation inte tillåts,
- konventionellt skogsbruk inte tillåts,
- barrskogar avvecklas och ersätts med spontant uppkommande lövskogar där så är möjligt,

- hjälpplantering och/eller sådd med lövträd på de större kalytorna och hjälpgallring i täta föryngringsytor utförs,
- inblandning av för regionen främmande trädslag motverkas med aktiva skötselmetoder,
- vissa vägar tas ur bruk,
- jakt inte tillåts,
- omfattande tävlingsverksamhet inte tillåts,
- friluftslivet inriktas mot strövande och naturstudier,
- informationsmaterial om området naturförhållanden utarbetas och görs tillgängligt för allmänheten i bland annat Skärälids naturum och i Villa Söderåsen i Röstånga,
- anordningar för friluftslivet och andra fritidsaktiviteter i lämplig grad utvecklas och i första hand lokaliseras till redan etablerade besöksområden som till exempel Nackarpsdalen, Skärälid och Odensjön.

Naturvårdsverket har den 22 maj 2001 fattat beslut om föreskrifter för Söderåsens nationalpark. Föreskrifterna framgår av NFS 2001:10 och finns i bilaga 1.

3. ÖVERSIKTLIG BESKRIVNING AV BEFINTLIGA FÖRHÅLLANDEN

3.1 Inledning

Den översiktliga beskrivningen om naturen på Söderåsen har skrivits av Oddvar Fiskesjö. Texten har bland annat baserats på den utredning som gjorts av Charlotte Lundberg på uppdrag av Naturvårdsverket.

3.1.1 Områdets status

Söderåsens nationalpark är av riksintresse för naturvård och friluftsliv enligt 3 kap. miljöbalken. Området ingår också i Länsstyrelsens naturvårdsprogram där det beskrivs som det geologiskt och naturgeografiskt mest intressanta på Söderåsen. Tillsammans med den långa skogliga kontinuiteten, förekomsten av hotade arter och områdets stora värde för friluftslivet bedöms området ha högsta naturvärde. I Naturvårdsverkets nationalparksplan (1989) är området föreslaget som nationalpark.

Större delen av nationalparken ingår i Natura 2000, EU:s nätverk av skyddsvärda naturtyper som SCI-område ([site of common importance](#)), SE 420154, Skärålid, SE 430108, Nackarpsdalen och SE 430107 Kvärkabäcken. I området finns naturtyper och arter som listas i art- och habitatdirektivet (Rådets direktiv 92/43/EEG). Genom att anmäla området till Natura 2000 förbinder sig Sverige att vidta sådana åtgärder att ingående naturtyper bevaras i gynnsam bevarandestatus, det vill säga i minst samma areella omfattning som vid tidpunkten för utpekandet. Dessutom skall arterna upprätthållas i gynnsam bevarandestatus, inklusive deras habitat.

3.2 Geologi

Under de senaste hundra åren har gjorts ett tiotal olika försök till tolkning av hur berggrund och landskapsformer bildats. Sammanställningen nedan grundar sig på den senaste tolkningen som givetvis influeras av tidigare tolkningar.

3.2.1 Bergarter

De dominerande bergarterna är gnejs och gnejsgranit. Gnejserna är rika på mineralerna kvarts och fältspat. Gnejsen och gnejsgraniten tros ha bildats genom omvandling av äldre graniter i samband med en bergskedjeveckning för ca 1800 miljoner år sedan. Därefter har berggrunden utsatts för förkastningsrörelser och vittring vilket orsakat stora vertikala och horisontella sprickplan i urberget. Sprickplanen framträder i större skala genom de olika sprickdalarnas varierande riktningar. Detta kan exempelvis ses i det fasta urberget vid Forshall i Skärålidsdalen.

Vulkanisk aktivitet har under olika tidsperioder lämnat efter sig amfibolit, diabas och basalt. Amfiboliten består av omvandlade basiska bergarter och finns som gångar i området. På flera platser kan man hitta hela amfibolitblock. I gångar uppträder också diabas, som härrör från slutet av Karbon och början av Perm (ca 290 miljoner år sedan) då jordskorpan i Skåne tånjdes ut flera kilometer i NV-SO-riktning. De sprickor som bildades vid denna vulkaniska aktivitet fylldes med diabas och löper på Söderåsen i en NV-SO-riktning. Man kan hitta diabas som block och grus i rasbranterna eller som fast berg utmed de övre dalsidorna. Diabasen ger på vissa platser upphov till en näringsrik jordmån som avspeglar sig i en rikare, kalkgynnad växtlighet. Basalten, som är stelnad magma, härrör från början av Jura (ca 200 miljoner år sedan). När magman svalnade krympte den och bildade för basalten typiska, vertikala fem-sexkantiga pelare. Sådana pelare kan man bland annat se vid Rallate någon kilometer söder om Skäralid.

Från början av Jura härstammar också sedimentbergarten Höörsandsten. Den bildades när havet svämmade över urberget på slätten intill åsen. Den påträffas främst i vittringskullarna vid Nackarp norr om Röstånga men finns också som fasta block.

3.2.2 Söderåsens bildning

Söderåsen är en horst - bergås - som började bildas för ca 150 miljoner år sedan när omkringliggande berggrund sjönk i den s.k. Ringsjöförkastningen. I samband med horstbildningen tros de sprickdalar som löper genom Söderåsen ha bildats. De stora spricksystemen är Nackarpsdalen-Odensjön, Uggleröd och Skäralid med Kvärkadalen och Dejebäcksdalen.

3.2.3 Vittring och erosion

Sprickdalarnas utseende är resultatet av flera olika faktorer, som kemisk och mekanisk vittring och olika typer av erosion. Åsen har påverkats av minst fyra nedisningar under kvartärperioden som inleddes för cirka 2 miljoner år sedan. Under inledningsskedet av nedisningarna tros dalarna ha fyllts med snö som sedan packats och delvis skyddat dalarna mot inlandsisens erosion. En del former kan därför finnas kvar sedan tiden före senaste nedisningen.

3.2.3.1 Rasbranterna

De öppna rasbranterna i Nackarpsdalen, Ugglerödsdalen, Skäralidsdalen och runt Odensjön har huvudsakligen bildats under tundraklimat strax efter sista nedisningen. Täta växlingar mellan plus- och minusgrader gav upphov till frostsprängning. Berggrund, vattentillgång och nederbördens kemiska sammansättning samt lokala klimatskillnader, främst skillnader i temperatur mellan nord- och sydexponerade sluttningar har påverkat vittringens intensitet och rasbranternas utformning. Det översta partiet kallas hammare och utgörs antingen av en lodrät klippvägg eller av kilformiga utskjutande klippor. Området nedanför hammaren benämns bergrot. Här samlas det finaste vittringsmaterialet från hammaren och förna från träden. Nedanför bergroten ligger den mer eller mindre öppna rasbranten med tilltagande storlek på stenarna neråt i sluttningen. Lutningsvinkeln är ofta 33 – 40 grader. En del rasbranter är trädbevuxna och saknar hammare, varför inga ytterligare ras sker. Rasmaterialet bildar sammanhängande bälten åtskilda av små raviner. Idag sker en viss frostvittring främst i sydexponerade sluttningar.

Utmed sidorna finns utskjutande bergribbor och stenpelare som motstått vittringen bättre än omgivande berg. En sådan bergribba är exempelvis Hjortsprånget nära Skäralidsdalens mynning. På några ställen finns mindre grottor, bland annat de kända Jättegrottorna nära Korsskär i Skäralidsdalen.

3.2.3.2 Annan erosion och vittring

Längs dalsidorna kan man på vissa ställen se s.k. nivationsnischer, där små glaciärer bildats under perioder med tundraklimat. Snö har år efter år packats till is i bäckfårar, raviner och sprickor utmed dalsidorna. Glaciären har med tiden utformat en nisch som ser ut som en halvcirkulär håla med ett u-format tvärsnitt ("amfiteater"). Ibland mynnar dessa hängande till huvuddalen. En del nivationsnischer kan ha bildats före den sista istiden. Odensjön tros ha fått sin form genom en glaciärnisch. Utformningen av Odensjögrytan tyder på att bildningen kan ha skett under en följd av tundra perioder före och efter varje nedisning.

De små kullarna norr om Röstånga vid Nackarp har bildats i en krosszon. Kullarna är starkt vittrade genom kemisk vittring och tros vara erosionsrester av tidigare formationer. Isälvsvatten och annat smältvatten bland annat från Odensjöområdet kan ha transporterat bort material från detta område.

3.2.4 Lösa jordlager

Större delen av platåerna täcks av ett 5-10 m tjockt lager av en mestadels normalblockig morän som avsatts av inlandsis och mestadels härstammar från gnejs. I botten på Skäralidsdalen finns moränryggar som bildats i sen istid framför snödrev eller mindre glaciärer som låg utmed dalsidorna.

Isälvsavlagringar finns som flacka fyllnader i Nackarpsdalen och Ugglerödsdalen samt på ett större område som sträcker sig från Skäralidsdalens mynning norrut mot Tostarp. Det finns också ett mindre område vid Dejebäcksdalens början i väster.

I svackor och dalpartier har torvlager bildats, vanligtvis av starrtorv och vitmosstorv. Längs med bäckarna har svämsediment avsatts. Det utgörs av finare fraktioner med stort inslag av organiskt material.

3.3 Hydrologi

Inom området finns fem mindre urskiljbara avrinningsområden som alla ingår i Rönneåns avrinningsområde.

Odensjön är den enda naturliga sjön i området och är en källsjö som avvattnas genom Ärlabäcken. I Nackarpsdalen finns ett biflöde till Ärlabäcken som har sitt huvudsakliga källområde i ett större alkärr på platån.

Uggelrödsdalen dräneras av flera små bäckar från källsprång i de södra och västra rasbranterna. De små bäckarna bildar ett större vattendrag som dämats upp mitt i dalen.

Härsnäsdamarna och kärret norr om dammarna är ursprungligen gamla karpdammar som byggdes i början av 1900-talet. Den västra dammen är igenväxt och skiljs från den östra genom en vall. Dammarna avvattnas till Hästbäcken, som också tar emot vatten från flera mindre källflöden från området norr om Härsnäs.

Skärån har det största avrinningsområdet. Skärån börjar vid Korsskär ca 3 km in i dalen, där Dejobäcken och Kvärbäckäcken rinner samman. Dejobäcken, som är en ganska liten bäck, får sitt vatten i huvudsak från Traneröds mosse och Klåverödsområdet i nordväst. Vid Korsskär mynnar Dejobäcksdalen hängande ut i Skäralidsdalen och bildar ett ca 5 meter högt vattenfall. Kvärbäckäcken har källområden i Bokholmens mosse och i Svartesjö. I sitt övre lopp är den rätad och rensad. Där den rinner i sin naturliga fåra skiftar den ofta karaktär mellan rakt och strömmande till lugnt och meandrande. På flera ställen delar den upp sig i flera bäckfåror med öar emellan. Skärån liknar Kvärbäckäcken till sin karaktär. Vid Forshall, där dalen är som smalast, bildas ett mindre vattenfall. Till de tre huvudvattenfårororna rinner många småflöden från källsprång på dalsidorna och kärr på platån. Skäråns vattenflöde varierar med nederbördsfördelningen under året då utjämnande magasin i stort sett saknas. I mynningen av Skäralidsdalen rinner Skärån ut i Skärdammen, en konstgjord damm som anlades 1929-30.

Tostarpsbäcken avvattnar ett mindre område norr om Skäralidsdalen.

3.4 Vegetation

3.4.1 Allmänt

Området domineras av bokskog av ris-kruståteltyp som är representativ för Sydsverige. Växtligheten är mycket varierad på grund av de skiftande terrängförhållandena. I dalarna är växtligheten zonerad från de torraste miljöerna i branternas övre delar till de fuktiga, näringsrika dalbottarna. Skiftande berggrund och sluttningarnas exponering mot olika väderstreck påverkar också växtlighetens sammansättning.

Skogen i området kommer att utvecklas till en av Nordeuropas största skyddade ädellövskogar. Mest naturskogsliknande är skogen i de allra svårtillgängligaste dalsluttningarna, vilka påverkats mycket lite av människan. I områden där skogsbruk inte bedrivits sedan 1940-talet börjar skogen få naturskogsliknande kvaliteter. Andra delar är mer påverkade av skogsbruk, men intensiteten i skogsbruket har varit olika i olika delar.

Skäralidsdalen räknas som en av landets artrikaste mosslokaler, men även Ugglarödsdalen och branterna kring Odensjön är värdefulla. I dalgångarna möts sydliga, nordliga och västliga arter. Av mossor som anses indikera skyddsvärd skog i Sverige finns 22 arter här. Lika många rödlistade arter finner man i området. Skäralidsdalen är också en av Skånes bästa lavlokaler, med 19 rödlistade arter. Man bedömer att hela området är ett av landets artrikaste vad gäller både mark- och vedlevande svamp, där närmare 400 arter observerats.

3.4.2 Bokskog (856 hektar)

Den gamla bokskogen har sin största utbredning på platån intill de tre sprickdalarna och i dalsluttningarna. Bokskogen växer på mark med olika grad av näringsrikedom, varför inslaget av ek, fågelbär, alm, ask, avenbok och andra trädslag varierar. Yngre bokskog, 30 – 60 år gammal, finns också spridd i området, liksom bokföryngring i förhållandevis svärgenomträngliga bestånd. Ofta har föryngring skett under gamla s.k. amträdd av bok som på många platser står kvar, men även under lärk.

3.4.3 Ekskog (18 hektar)

Nedanför Kopparhatten finns ett gammalt bergkebestånd med inblandning av lind, bok och björk. Bergke växer också spridd utmed hela den sydvända sidan av Skärälidsdalen och i slutningarna runt Odensjön. På platån finns ett antal mindre bestånd av skogsek. Ekskogen är ofta uppblandad med bok, vårtbjörk och rönn.

3.4.4 Al- och björkskog (281 hektar)

I blöta terrängsvackor, kärr och utmed vattendrag finns alskog. På torrare marker förekommer gråal och klibbal. Björk och rönn är ofta pionjärträd som invaderar dels övergivna fodermarker, dels kalhyggen. Dessa är också de trädslag som först koloniserar de långsamt igenväxande rasbranterna. Efter pionjärträden vandrar sedan bok, ek och andra trädslag in. Äldre björkar och rönnar finns här och var i bok- och ekskogen.

3.4.5 Övrig lövskog (13 hektar)

I Skärälids- Kvärka- och Dejebäcksdalarna växer en artrik blandlövskog av bok, skogsek, lönn, avenbok, alm, ask, fågelbär samt al, rönn och björk. Avenbok växer också i ett större 80-årigt bestånd vid Forshall i Skärälidsdalen. Lind ingår i skogen i rasbranternas övre delar. Vid västslutningen nedanför Lierna bildar lind ett större bestånd. En hel del ask finns på platån, framför allt i fuktigare partier med rörligt markvatten. Aldern är mellan 20 och 70 år, och bestånden är ofta blandade med alm och al. Askföryngringen är oftast god.

3.4.6 Främmande trädslag

I området har planterats bland annat gran, lärk (från Mellaneuropa), rödek, tuja (från Nordamerika), och sykomorlönn (från Central- och Sydeuropa). Trädslagen finns i ett flertal spridda bestånd. I Skärälid ligger Tujaskogen, som förutom tuja innehåller bland annat douglasgran och sitkagran. Gran har planterats på en betydande areal medan ytorna med övriga främmande trädslag är marginella.

3.4.7 Mark- och trädlevande växtliv

3.4.7.1 Näringsfattig skog

På näringsfattiga marker där krontaket i bokskogen är slutet blir ljusinsläppet litet varför markväxtligheten är sparsam eller saknas helt. Buskskikt finns i ljusluckor och består av bok, rönn, hallon och druvfläder. Vårfloran domineras av vitsippa och vårfryle. Under övriga året hittar man exempelvis kruståtel, pillerstarr, skogsstjärna och ekorrbär. På stenar, stubbar och rötter växer mossor som kvastmossa, cypressmossa, olika björnmossor samt enstaka bägarlavar sparsamt. Här och var finns kuddar av falsk vitmossa. I den näringsfattiga bokskogen lever många mykorrhizabildande svampar som bokkremla, gallkremla, sötriska och kamferrika. Vanliga är också rutsopp, stensopp, trattkantarell, flugsvampar och spindelskivlingar. Den vanligaste nedbrytaren av bok är fnöskticka. Andra vedsvampar är sidenticka, slöjskivlingar och svedticka.

I ek-, ask- och alskog och annan skog med större ljusinsläpp än bokskogen är markfloran rikare. Exempelvis finns brakved i buskskiktet och i fältskiktet tillkommer harsyra, blåbär, stenmåra, skogsstjärna och ängskovall. Man kan också hitta krypven, stjärnstarr, revlummer, kambräken och skogsfräken. I branternas skog växer mycket piprör. Bottenskiktet domineras

av de vanliga mossorna hus- och väggmossa, skogsstjärnmossa, granvitmossa och olika björnmossor. Svampfloran i unga ekskogar domineras av ekriska. Ovanliga arter som hittats på gamla ekar är korallticka och oxtungsvamp.

3.4.7.2 Näringsrik skog

I näringsrikare skog, exempelvis i sluttningar eller i dalbottnar, är markfloran ännu rikare men i varierande grad. I buskskiktet finns olvon, hägg, benved och hassel. Ofta förekommer rikligt med gulplister som är något av en karaktärsart. Hult- och ekbräken är vanliga liksom gräsen lundslok och lundgröe. I ost- och nordsluttningar är mossfloran rikare med bland annat vågig sidenmossa, stor kvastmossa, fyrtandsmossa, revlevermossa, fingermossa och flera olika vitmossarter. Området har en mycket rik flora av trädlevande mossarter, bland annat de rödlistade pepparporella och bokfjädermossa. På träd växer också många rödlistade lavar. Här finns bland annat flera olika sorters klotterlavar, bokvårtlav och lunglav. Hållav har här sin enda kända förekomst i Skåne. I sluttningsslövskogen trivs ett flertal ovanliga kremlor. Isabellflugsvamp har i området sin enda växtplats i Sverige. På gamla och döda träd, särskilt i nord- och östsluttningar, har man förutom en lång rad arter av tickor även hittat skinntagging och koralltaggsvamp.

På riktigt näringsrika marker, ofta där diabas utgör berggrund, ökas artrikedomen med exempelvis blåsippa, stor häxört, vårlök, gulsippa, hässlebrodd, lundelm, skogsbingel, sårläka, myska och vänderot. På ett ställe finns ett stort bestånd med ramslök där man också kan hitta hålnunneört, lungört och tandrot. Särskilt på diabasmarker utvecklas en artrik svampflora med exempelvis ovanligheter som dystersopp, grå kantarell, fjällsopp och stor klubbsvamp.

I kärr och sumpskogar med al och björk dominerar ofta vitmossor, björnmossor eller stjärnmossor bottenskiktet. I fältskiktet finns många gräs och halvgräs som mannagräs, brunven, hundstarr och vecketåg, men också arter som kärrviol, bäckbräsma, älgört och grenrör samt den ovanliga bergbräken.

3.4.7.3 Rasbranterna

Växtlighetens sammansättning i rasbranterna påverkas av bland annat berggrund, exponering, topografi, hydrologi och lokalklimat. I de branter som sluttar mot norr och öster ligger snön ofta kvar långt in på våren, och lokalklimatet är fuktigt och avdunstningen låg. De syd- och västvända branterna är utsatta för betydligt mer solinstrålning och blir därför torrare och varmare. På hammaren kan man hitta gaffelbräken, ljung och fårsvingel. Strax nedanför skogen vid bergroten intar den torktåliga raggmossan stora partier. I de öppna rasbranterna sopar vind och regn bort förna som istället samlas nedanför branten.

I de syd- och västvända branterna saknas ofta kärlväxter, busklavar och mossor. Här täcks stenblocken istället av olika skorplavar. I branter med diabas, som är mer lättvittrad än gnejsen, utvecklas en rik, kalkgynnad flora med exempelvis sötvedel, stor blåklocka, kungsmynta, glansnäva och svartbräken.

I nord- och östvända branter är artrikedomen på blad- och levermossor samt lavar stor. Här finns bl.a. nervlevermossa, klippskapania, den ovanliga purpurmylian samt de rödlistade arterna stor bandmossa och blockskapania. Bland bladmossorna kan nämnas nickmossa och västlig kvastmossa. Stora partier täcks av mattor av olika vitmossarter och busklavar är vanliga. Bland mossorna växer många ormbunkar, bland annat stensöta, stenbräken, lund- och

skogsbräken. Skuggbräken har sin enda förekomst i landet i en av nordsluttningarna. På blocken växer också blombägarlav samt olika dyn- och knappåslavar.

3.4.8 Vattendragens växtliv

Utmed vattendragen är floran ofta speciell. Längs bäckar växer vanligtvis klibbal med inslag av bland annat ek, bok, björk, lönn och ask. I fältskiktet hittar man aklejruta, som här har en av sina nordvästligaste växtplatser i Sverige, samt exempelvis kabbeleka, gullpudra, långsvingel, skärmstarr, stinksyska och blekbalsamin. Stjärnmossor dominerar bottenskiktet. Stenar över och under vattenlinjen i vattendragen är viktiga växtplatser för mossor. Exempel är forsmossa, källkvastmossa och olika krypmossor.

3.5 Djurliv

3.5.1 Insekter

Skäralidsområdet är den enda kända lokal i landet som under lång tid erbjudit lämpliga livsmiljöer för en lång rad insektsarter som framför allt lever på bok och är beroende av kontinuitet i sitt utvecklingssubstrat. Den rikliga förekomsten av död ved är den viktigaste förutsättningen för att bevara den biologiska mångfalden. I den överåriga bokskogen, men även i andra miljöer, har ca 60 rödlistade insektsarter hittats. Flera av dem har här sin enda kända lokal i landet eller i Norden. Några få exempel är bokblombock, som lever i högstubbar av bok; rödhalsad svartbagge, som lever i gamla döda fnösktickor på bok och björk; jättesvampmal, som lever i levande fnösktickor på bl.a. bokstubbar; samt förgyllt metallfly, som lever på aklejruta.

Vanliga insektsarter i området är exempelvis liten ekoxe, olika arter svartbaggar, trägnagare och knäppare.

3.5.2 Mollusker

Den rika växtligheten och det fuktiga klimatet i dalarna erbjuder goda livsmiljöer för landsnäckor och sniglar. Den gamla skogen gynnar speciellt spolsnäckor som lever under barken på gamla träd. Exempelvis kan nämnas bukspolsnäcka, tvåtandad spolsnäcka och gråsvart kölsnigel.

3.5.3 Fåglar

I plåtåerns skogar är fågellivet inte så rikt men nötskrika, nötväcka, trädkrypare, grönsångare, trädpiplärka och bofink är vanliga arter. På några ställen häckar gransångare som är en ny art för området och som dessutom ökar. Där det finns högstubbar och torrakor samt i dalarnas blandlövskog är antalet arter betydligt fler. Förutom många vanliga arter finns också skogsduva, som häckar i gamla hålträd; stenknäck, som särskilt vintertid födosöker på bland annat avenbok; stjärtmes, som delvis är knuten till vatten; samt flera hackspettarter som mindre hackspett och spillkråka. Bland rovfåglarna är ormvråken den vanligaste men även kattuggla, hornuggla, bivråk, glada och duvhök häckar i eller i anslutning till området. I hålträd, bland annat kring naturum, häckar stare. Korp och andra kråkfåglar häckar på klipphyllorna.

3.5.4 Däggdjur och kräldjur

Vanliga däggdjur är större skogsmus, fälthare, rådjur, dovhjort och grävling. Här finns också olika sorkarter, iller, ekorre, räv, vildsvin och älg. Vid vattendrag och dammar ses ibland vattenfladdermus. Andra fladdermusarter som noterats är mustaschfladdermus, långörad fladdermus, gråskimlig fladdermus och nordisk fladdermus. I rasbranterna och stenmurarna lever bland annat hermelin och vessla. Skogsödlor är vanliga och här finns också huggorm.

3.5.5 Vattendragens djurliv

Skärån, Dejobäcken och Kvärbäcken har kallt och rent vatten. Kvärbäcken och Dejobäcken är dock något mer påverkade än Skärån. I Skärån finns en lokal stam av bäcköring samt elritsa och bäcknejonöga. Vanliga djur i bäckarna är fjädermygglarver och sötvattensmärla. Vad som utmärker bottenfaunan är att det finns många olika arter av dag-, natt- och bäcksländor. Flera av dem är rödlistade och känsliga för försurning och föroreningar, bland annat bäcksländan *Dinocras cephalotes*.

I anslutning till områdets dammar finns vanlig padda, vanlig groda, åkergroda och snok. Både större och mindre vattensalamander har påträffats. Insektslivet präglas av en mängd olika arter som trivs i stillastående vatten. Fiskarterna, vilka delvis är inplanterade, är bland annat abborre, gädda, lake, mört, sutare, groplöja, ål och regnbåge. Karaktärsfåglar är strömstare, som är särskilt vanlig som övervintrande och försärla, som födosöker i vattendragen och häckar med flera par i rasbranterna. Emellanåt besöks bäckarna av kungsfiskare. Häger fiskar både i dammarna och i vattendragen, och här häckar exempelvis sångsvan, gräsand och knipa.

3.6 Jordbruksmark (73 hektar)

Inom området finns en liten andel jordbruksmark, till största delen bestående av betesmark med varierande grad av gödslingspåverkan. Uppe på platån ligger ett flertal mindre åkrar i vall kring tidigare torpställen. Betesmarkerna hyser i vissa delar arter som stenmåra, smultron och stagg men på fuktiga marker dominerar ofta kåltistel, veketåg och tuvtåtel. I betesmarker i Nackarp och Ugglerödsdalen har man hittat vaxskivlingar, bland annat ängsvaxing och flera blågrå vaxskivlingar vilket kan tyda på lång beteskontinuitet.

3.7 Markanvändningshistorik

3.7.1 Fornlämningar

De registrerade fornlämningarna utgörs till största delen av fossil åkermark, s.k. fornåker. Det påvisas bland annat av tusentals röjnings- eller odlingsrösen och stensträngar som finns inom vidsträckta områden i skogen. Rösena är oftast runda och låga och överväxta. Man har också vid inventeringar hittat gamla boplatser, resta stenar och förmodade, men inte fullt undersökta gravplatser (se karta, bilaga 5).

3.7.2 Tidig historia

Under istidens tidiga avsmältningsskede, 11 500-10 700 f.Kr., rådde ett arktiskt klimat med låga temperaturer. Växtligheten präglades av gles gräs- och gråbovegetation. När sommartemperaturerna blev högre tätade växtligheten till stäpp med gräs, starr och dvärgvide. Den hade inslag av örter som fjällsippa och olika ärtväxter. Något senare kom

också en och hagtorn in. Olika perioder av varmare och kallare klimat avlöste varandra fram till ca 8 200 f.Kr. I de varmare perioderna vandrade främst tall och björk in. Mot slutet av perioden kom också uroxer, vildsvin och vildhäst att påverka växtligheten.

Mellan 8 200 – 3 000 f.Kr. blev klimatet varmare och fuktigare och värmeälskande arter som ek, alm, ask, lind och al fick fäste. Under denna värmeperiod var medeltemperaturen 2 – 3 grader högre än idag och murgröna och järnek var vanliga inslag i ädellövs skogen. Omkring 3 000 f.Kr blev klimatet åter sämre och boken vandrade in, men blev inte skogbildande förrän ca 500 f.Kr. Under denna period påverkade också människans behov av betes- och åkermark skogens sammansättning, varvid boken gynnades med hjälp av ollonsvin.

3.7.3 Människans verksamhet

De äldsta spåren efter mänsklig aktivitet kan vara huggspår i sandstensblock i Ugglerödsdalen. De vanligaste kulturspåren är annars stensträngar, odlingsrösen av olika ålder, som finns i stort sett överallt i skogarna samt yngre stengärdesgårdar. Flera mindre områden med rösen och stensträngar tros härröra från yngre bronsålder till äldre järnålder. Efterhand har nya rösen tillkommit allteftersom man röjt ny mark. Många av dessa rösen är troligtvis rester av det vandrande åkerbruk som inleddes på bronsåldern och som kan ha pågått fram till 1800-talet. Marken svedjades och röjdes på träd för att sedan odlas några år. När markens näringsämnen minskat i mängd flyttade man åkern, eftersom man inte hade tillräckligt med gödsel att tillgå. Stenmurar och andra gårdsgårdar byggdes främst för att stänga ute djuren från fasta åkrar och slätterängar. En del stenmurar markerar gränser av olika ålder mellan exempelvis fastigheter.

Ortnamnen i området tyder på att fasta bybildningar uppstod under vikingatid och tidig medeltid. Röstånga kyrka byggdes på 1200-talet och området fick en sockenindelning. Den äldsta karta som finns över området är från 1664. Denna anger att högskog av bok dominerar i området. Förmodligen fanns också en hel del skog av ek samt s.k. surskog, troligtvis av al, björk, sälg och hassel. Från dokument år 1671 framgår att ek fanns i bokskogen i Kvärk. Bönderna fick disponera surskogen fritt, men inte högskogen. Högskogen producerade ollon och den skattades i slutet på 1600-talet efter hur mycket ollonsvin skogen kunde föda. De stora och oljerika bokollonen är utmärkt föda för svin och när det var ollonår kunde svinen livnära sig hela vintern ute i skogen. Slättbönderna lämnade ofta svin på ollonbete i skogsbygden. Svinen vaktades av en svinaherde och på natten vistades de i svinahus. Flera ruiner i området, bland annat i Skäralidsdalen, kan vara rester av sådana hus.

I början på 1600-talet fanns öppen mark kring Röstånga, Nackarp, Uggleröd, Härsnäs, Tostarp, Kvärk, Kongaö, Lierna och Råröd. Inägorna på gårdarna upptogs till större delen av öppen äng. Åkermarken bestod av små spridda tegar. Utanför inägorna låg en del öppen och skoglös betesmark, s.k. utmark. När befolkningen ökade på 1700-talet började skiftesreformer genomföras. Böndernas viktigaste inkomstkälla var boskapsskötsel. De magra åkermarkerna gav inte stora skördar. På sommaren släpptes djuren på bete på skogen och återvände till efterbete på de slagna ängsmarkerna om hösten. Söderåsens skogar övergick alltmer till glest skogbevuxen betad utmark. Också bristen på skog runtom åsen tärde på virkesinnehållet som användes till byggnader, ved och ris. Betet, som ofta var hårt, hade en negativ inverkan på skogens föryngring. De plantor som inte blev avbetade blev knotiga, flerstammiga och tätgreniga. Inom hela området kan man hitta sådana kvarstående ”risbogar” från skogsbetesepoken. Skogsbetet förbjöds i området 1893, varefter endast svin fick böka i skogen. Dessa var viktiga också för föryngringen och fanns kvar fram till 1930-talet.

Under 1700-talet dominerade fortfarande bokskogen området, men efterhand finns mogen högskog endast kvar på dalsidorna. De skogvårdande åtgärderna var få, men staten gjorde bland annat en hägnadskampanj där risgården ersattes av stengårdsgårdar. Staten anlade också planteringshagar, vilka ökade i antal mot slutet av 1800-talet. I samband med de olika skiftena, t.ex. Laga skifte, ökade behovet av virke till nybyggnation av en hel del torp, gårdar och stängsel. Troligtvis har andelen skog efter det att fornåkrarna övergavs på järnåldern aldrig varit så låg som på mitten av 1800-talet. Den skog som fanns var mycket glesare än idag eftersom den var betespåverkad. Dalbottnarna användes för betesdrift eller slåtter. Höet bars eller fraktades med oxar, senare med häst, ut ur dalen eller upp för dalsidorna längs flera av de små anlagda vägar som fortfarande finns kvar. Den mest kända är Offavägen, som går från Kopparhatten ner i Skäralidsdalen, byggd av S. Offen från Tostarp.

De första granplanteringarna gjordes 1910 kring torpet Granliden. I samband med första världskriget gjordes avverkningar i Skäralidsdalens sluttningar. För att transportera ut virket byggdes en järnväg in i dalen ända till Offavägen. Spåren av avverkningarna ses bland annat vid Forshall, där det idag växer ett 80-årigt avenboksbestand. Ett bokbestånd avverkades 1933-35 på Kvärkadalens sluttning väster om Lierna. En del av marken planterades med gran som fortfarande står kvar. I Kvärkadalens avverkades också mycket träd för tillverkning av kol till gengasframställning under andra världskriget. Ett stort förbränningskärl från denna tid finns kvar i dalen vid Vegadalens mynning. Efter första men särskilt efter andra världskriget upphörde hävden på många av betes- och slåttermarkerna. Platåernas öppna marker började planteras med gran medan dalbottnarna växte igen med bok eller blandlövskog. De tidigare öppna kärren växte igen eller dikades och granplanterades.

3.7.4 Turism och friluftsliv

Odensjön med Nackarpsdalen och Skäralid med Kopparhatten har sedan 1800-talet varit välbesökta platser av turister. I slutet av 1800-talet byggdes järnväg till Röstånga och Skäralid. Stora grupper av naturflanörer kom för att njuta av naturen och utsikten från Kopparhatten. Dansbana och kiosk fanns i Nackarpsdalen. Uppe på Kopparhatten började man sälja läsk och kaffe i ett skjul. Detta ersattes i början av 1900-talet av en restaurang med dansbana. Vid Skäralidsdalens mynning byggdes ett stort turisthotell i trä 1906 efter att den tidigare restaurangen brunnit ned. Skärån dämades upp till en damm vid turisthotellet 1929 främst för att kunna erbjuda fiske för turisterna.

Idag är området välkänt och välbesökt av alla typer av besökare som till exempel barnfamiljer, äldre människor och äventyrslystna ungdomar. Kopparhatten bedöms vara den mest besökta platsen med uppskattningsvis 100 000 besökare per år. Sommartid är gräsplanerna i Nackarpsdalen och Skäralid omtyckta utflyktsmål för besökare med matsäckskorg. Vår och höst utnyttjar många vandrare Skåneleden och andra vandringsleder i området. För många danskar är Söderåsen ett uppskattat och närbeläget resmål. Årligen arrangeras olika aktiviteter, exempelvis konserter, i Nackarpsdalen och på Odensjön.

I Skäralid finns restaurang och café och i Nackarpsdalen finns ett café. Grillplatser med ved finns vid Lierna, Odensjön och Skäralid. Fiskekort för fiske i Odensjön säljs i Röstånga. Större parkeringsplatser finns vid Skäralid, Nackarpsdalen, Kopparhatten och mindre parkeringar spridda inom området. Toaletter finns vid Skäralid, Kopparhatten, Lierna och i Nackarpsdalen. Vandrarhem och camping finns i anslutning till entréerna i Skäralid och Röstånga. Turistbyrå finns i Röstånga och turistinformation finns i anslutning till parkeringsplatsen i Skäralid.

3.8 Byggnader och anläggningar

3.8.1 Byggnader

Inom nationalparken finns ett antal byggnader dels på ofri grund som ägs av annan än Naturvårdsverket och dels byggnader som ägs och förvaltas av Naturvårdsverket. Nedan redovisas byggnaderna, ägarkategori och dagens användningssätt.

Naturum med WC-byggnad, teknikbyggnad och vedförråd. Ägs av Naturvårdsverket och används som restaurang, utställningsbyggnad och kontor för nationalparksförvaltningen.

Liagården. Ägs av Naturvårdsverket. Byggnaden är i dåligt skick. Används inte idag.

Killahuset.. Ägs av Naturvårdsverket. Byggnaden är i mycket dåligt skick. Används inte idag.

Liden. Ägs av Naturvårdsverket. Enplanshus i gott skick med trädgårdstomt. Används inte idag.

Höja. Enskild ägo på ofri grund. Används som fritidsbostad

Almtorpet.. Enskild ägo på ofri grund. Används som fritidsbostad

Café i Nackarpsdalen. Ägs av Naturvårdsverket. Används som enkelt café.

Torpet. Ägs av Naturvårdsverket. Används som fritidsbostad. Uthyr till och med 2016-06-30.

Knallarehyttan. Enskild ägo på ofri grund. Används som permanentbostad.

Härsnästorpet. Enskild ägo på ofri grund. Används som fritidsbostad.

Edvins Torp. Ägs av Naturvårdsverket. I dåligt skick. Används inte idag.

Kvärkagården. Ägs av Naturvårdsverket. Gård i dåligt skick. Används inte idag.

Paviljong i Nackarpsdalen. Ägs av Naturvårdsverket. I dåligt skick. Används inte idag.

3.8.2 Anläggningar

Följande anläggningar finns inom nationalparken.

TC finns vid Kopparhatten, infarten till Nackarpsdalen och vid Liagården.

Flotte finns i Odensjön. Används vid konserter och för bad och fiske.

Eldplatser med ved finns vid Lierna, Skärалid och Odensjön.

Vindskydd är beläget längs Skåneleden vid Lierna.

I Nackarpsdalen har kommunen en **vattentäkt** (2 punkter). Kommunen har rätt att underhålla denna.

3.9 Tillgänglighet

Området kan idag nås via Skäralid där det finns parkering och handikapparkering. Länstrafiken har busshållplatser vid riksväg 13/länsväg 108. Från Skäralid går bilväg upp till Kopparhatten där det också finns parkeringsutrymme. Längs bilvägen finns några mindre parkeringsplatser. I Röstånga finns parkering för besökare till Nackarpsdalen.

I Härsnäs finns en mindre parkering.

Bilväg finns också in i Kvärkområdet från vägen mellan Klåveröd och Knutstorp men här saknas för närvarande parkeringsplatser.

”Serpentinvägen” är en grusväg som går från Skäralid till Gillastig.

II. PLANDEL

1. DISPOSITION OCH SKÖTSEL AV MARK OCH VATTEN

1.1 Syfte

Syftet med nationalparkens skötsel är att bevara och utveckla naturmiljön till ett naturligt tillstånd, att utveckla naturliga miljöer i områden som tidigare varit eller är bevuxna med för regionen främmande trädslag, samt att med lämpliga åtgärder styra och underlätta allmänhetens möjligheter att uppleva områdets natur. Områdets idag öppna odlingsmarker skall hållas öppna genom slåtter och/eller bete. Delar som hyser stora kulturhistoriska värden skall bevaras genom aktiv skötsel.

1.2 Skötsel mål och föreskrifter för skötseln

Mål för skötseln anges endast för sådana områden där restaurering eller andra skötselåtgärder skall utföras. Således anges inga skötsel mål där vegetationen tillåts att utvecklas fritt.

1.2.1 Skog

Mål

- Lövskog skall tillåtas att utvecklas fritt.
- Inga granbestånd skall finnas inom området efter år 2020. Planterad granskog och hyggen efter avverkad gran skall primärt utvecklas till lövskog med pionjärarter som vårtbjörk, glasbjörk, asp och klibbal. Sekundärt utvecklas vegetationen till ädellövskog med i första hand bok, lind och ek som dominerande trädslag.
- Bestånd av främmande trädslag utöver gran, till exempel sykomorlön, rödek, douglasgran, lärk och tuja skall avvecklas och inte finnas i nationalparken efter år 2005.

Skötselmetoder:

- Avverkning av planterad gran och främmande trädslag.
- Markbehandling.
- Föryngringsmetoder.

1.2.2 Betesmarker och åkrar

Mål

- Betesmarker skall vara väl hävdade vid betessäsongens slut.
- Åkrar skall skötas med odling av spannmål eller vall.
- Ohävdsväxtvegetation skall inte förekomma.

Skötselmetoder

- Bete sker med nötkreatur, hästar och/eller får.
- Åkerbruk och betesdrift skall bedrivas utan konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel. Åkermark får dock kalkas vid behov.

1.2.3 Övrig mark och vatten

Mål

- Rasmarker lämnas utan åtgärder.
- Våtmarker bevaras.
- Tomtmark bevaras och sköts.

Skötselmetoder

- Dammar får rensas vid behov.
- Vattendrag som ingår i rensningsföretag får rensas vid behov.
- Tomtplatser får skötas dock utan kemiska och biologiska bekämpningsmedel.

1.3 Generella riktlinjer för skötseln

1.3.1 Allmänt

Nedan beskrivna skötselmetoder skall utgöra handledning för förvaltaren när detaljerade planer skall upprättas för respektive delområde. Sammanlagt finns 219 delområden med en sammanlagd yta av 307 hektar skogsmark (planterad granskog och kalhyggen efter avverkad granskog) som skall restaureras. Åtgärderna kommer att utföras dels av förvaltaren, dels genom upphandling av lämplig entreprenör. Många av dessa områden kommer dock att lämnas för fri utveckling utan åtgärder.

Utöver dessa 219 delområden med planterad granskog eller kalhyggen finns ett antal lövskogsområden med ungskog. Även för vissa av dessa kommer detaljerade planer att utarbetas och lämpliga åtgärder att vidtas. Andra sådana områden kommer att lämnas för fri utveckling utan åtgärder.

Utöver dessa skogsområden finns 35 delområden med åker (11 st.) och betesmarker (24 st.) som kommer att bli föremål för skötsel.

1.3.2 Skötselmetoder

1.3.2.1 Avveckling av planterade granskogar

Omfattande slutavverkningar har redan gjorts i området. Av kvarvarande planterade granskogar (109 delområden, 132 hektar, med en minsta yta av 0,1 hektar och en största yta av 9,9 hektar) skall i första hand de mindre granbestånden kalavverkas men även äldre granbestånd skall avverkas i sin helhet. Granbestånd med större inblandning av andra trädslag skall även avvecklas direkt. Likaså unga oröjda granplanteringar med mycket lövsly. Avverkningen avser endast granandelen av dessa bestånd.

Slutavverkning lämpar sig väl för föryngring med pionjärträdslag som t.ex. björk och tall.

Yngre och medelålders granbestånd lämpar sig bäst för successiv avveckling. Beroende på det enskilda beståndets egenskaper och omgivande skog används olika successiva metoder. Sådana metoder är skärmställning, luckhuggning, kanthuggning och kombinerad huggning. Metoderna beskrivs nedan. Vissa bestånd har emellertid större eller mindre inslag av andra trädslag. Sådana inslag bör frihuggas. Dessa bestånd är särskilt gynnsamma för naturlig föryngring.

Den successiva avvecklingen bör vara avslutad efter 20 år. Avvecklingstiden är något längre än vad som kunde vara tekniskt och biologiskt möjligt om alla avvecklingar påbörjades omedelbart. Genom att tillämpa en längre avvecklingsperiod kan huggningar och föryngringar spridas i tiden, vilket ger möjlighet att använda och erhålla erfarenheter av flera olika metoder.

Nedan angivna metoder skall ligga till grund för den restaureringsplan som förvaltaren (Länsstyrelsen) skall utarbeta i samråd med Naturvårdsverket.

Slutavverkning

Slutavverkningen skall ske med den metod som bäst lämpar sig för det enskilda beståndet. Andra trädslag än gran kvarlämnas. Ungskog och befintlig föryngring av löv och tall kvarlämnas också.

Hyggenas storlek och läge ska planeras landskapsekologiskt på bästa möjliga sätt. Angränsande naturskog får inte ta skada. Hyggen över två hektar skall ej tas upp.

Skyddszoner

Vid slutavverkning kan oönskade effekter uppstå på angränsande naturskog, t.ex. stormfällningar och uttorkning. På exponerade platser ska skyddszoner lämnas kvar närmast det känsliga beståndet. Skyddszonen ska på sikt avvecklas, men detta bör ske försiktigt och i takt med att det nya beståndet växer upp.

Röjning

Röjning av unga granplanteringar med mycket lövinblandning skall om möjligt göras manuellt för att skona lövsly (och eventuellt förekommande tall). Vid maskinell röjning ska

eftersträvas att så mycket som möjligt av slyet kvarlämnas. Metoden bör tillämpas även i lövrika något äldre bestånd som ger massavedsutbyte.

Skärmställning

Avverkning med skärmställning innebär en jämn utglesning av granbeståndet så att önskade halvslutna förhållanden uppkommer. Lämpligast för skärmställning med tanke på stormfällningsrisken är unga-medelålders bestånd.

Avvecklingen bör i flertalet medelålders bestånd inledas med en förberedande gallring. Huggningsklassen avgör behovet. Beståndet får därefter utveckla sin stormfasthet under 5-10 år, varefter skärmen ställs. Ett riktvärde för skärmen är 7 meters stamavstånd (≈ 200 st./ha). Riktvärdet måste anpassas efter de aktuella förhållandena; sparas de mindre stammarna som skärmträd minskas stamavståndet. Denna metod, att gallra ”uppifrån” för att sänka trädhöjden i beståndet, är lämplig i de högre åldersklasserna och i lägen som är utsatta för vind. Föryngringsåtgärderna utförs efter att skärmen har ställts.

I yngre bestånd är vindskaderisken mindre. I upp till 30-åriga bestånd kan en skärm ställas direkt genom en hård gallring där man halverar grundytan. Beståndet bör därefter under en period växa till större stormfasthet. Först därefter görs föryngringsåtgärderna. På så sätt minskas risken att granstammar faller på föryngringen.

Där beståndets yttre delar är utsatt för större vindskaderisk, framför allt i väster, lämnas bryn och en zon innanför brynen obehandlad.

Skärmställning som metod är gynnsam för etablering av bok. De kvarstående skärmträden spelar dock en stor roll för bokföryngringen – om en gran blåser ned sker en mer drastisk förändring än om en gran faller i ett bestånd som t.ex. luckhuggits.

Allt eftersom föryngringen etablerats och säkerställts avvecklas skärmen i etapper. Träden skall tas ner innan plantorna nått 2 meter. Skärmavvecklingen tar ca 10-15 år.

Luckhuggning

Principen för luckhuggning är att avverkningen koncentreras till mindre avgränsade ytor (luckor). Luckorna tas upp mer eller mindre jämnt fördelade över beståndet. Luckstorleken kan variera mellan 3-4 borttagna stora träd (nedre gräns för att få godtagbara etableringsvillkor) och en dryg trädhöjd (övre gräns). Det kan vara lämpligt att använda olika luckstorlek i samma bestånd för att skapa variation i föryngringen. Avståndet mellan luckorna bör inte vara för litet och helst inte understiga en trädhöjd.

I granbestånd med befintliga stickvägar placeras luckförbandet så att stickvägarna befinner sig mittemellan luckorna. Nya stickvägar läggs ut på samma sätt i förhållande till luckorna.

Luckhuggning innebär en relativt hög grad av beskuggning och lämpar sig därför väl för etablering av bok. Även andra trädslag med moderata ljuskrav kan komma ifråga, t.ex. lind och lönn. Luckstorleken avpassas så att ljusnivån motsvarar det aktuella trädslagets anspråk. Små luckor passar boken bäst.

När föryngringen har etablerats utvidgas luckorna. Försiktighet iakttas med utvidgning mot norr (ökad solexponering). Granstammarna fälls ut från luckan in i granbeståndet för att undvika skador på föryngringen. Utvidgningen av luckorna fortskrider successivt tills hela beståndet har åtgärdats.

Kanthuggning

Vid kanthuggning avverkas träd i bälten eller ”korridorer” i stället för luckor. Korridoren (kanterna) måste planeras i beståndet så att vindskaderisken minimeras. Ett bra sätt som skall tillämpas på lämpliga platser, är att låta kanten gå mer eller mindre vinkelrätt mot den dominerande vindriktningen på beståndets läsida, dvs i öster. En orientering N-S innebär emellertid stor solexponering och uttorkning som följd. För att undvika detta kan korridoren orienteras mer i NO-SV eller NV-SO. Vidare kan kanterna göras ojämna och korridoren hållas smal.

Ett mindre säkert alternativ är hugga kanterna parallella med den dominerande vindriktningen. Eftersom vindriktningen växlar kommer kanterna trots allt att utsättas för allvarlig vindpåverkan. Metoden kan prövas i några granbestånd.

Kantzonen kan delas in i en yttre och en inre kantzon. Den yttre kantzonen motsvaras av den trädlösa korridoren där de bästa etableringsförhållandena råder. Den inre kantzonen är den del av beståndet som står närmast kanten. För att öka ljusinsläppet i den inre zonen kan en skärmställning huggas över denna.

Kanthuggning ger liknande effekter på etableringsförhållandena som luckhuggning. Kanthuggning är lämplig för föryngring av bok och andra sekundärträd.

Den fortsatta utvidgningen av korridorerna följer samma principer som vid luckhuggning.

Kombinerad huggning

Metoden innebär att skärmställning, luck- och kanthuggning kombineras. Vid det första ingreppet görs en kanthuggning i beståndets läsida. Den yttre kantzonen kalavverkas och den inre kantzonen skärmsställs genom en stark gallring.

Vid samma tillfälle huggs luckor i beståndets inre, ungefär en trädlängd i diameter. Närmast kanten i öster huggs luckorna med korta avstånd men ej tätare än en trädhöjd. Längre västerut ökas avståndet för att minska vindskaderisken. I beståndets västra kant kvarlämnas en bred orörd zon. Luckorna huggs inte helt kala vid första ingreppet. Luckorna huggs glesare i beståndets östra delar (0,3-0,5 i slutenhet) än i väster (0,6-0,8).

Andra ingreppet görs då föryngringen anses etablerad. Den inre kantzonen och de luckor som gallrats starkast kalavverkas nu. Svagt gallrade luckor huggs ner till 0,3-0,5 slutenhet. Nya luckor tas upp i de inre delarna. Den inre kantzonen utvidgas genom skärmställning. Detta kan göras så att kantzonen får ett ojämnt och buktigt utseende vilket ökar arealen som påverkas av de gynnsamma kantförhållandena.

De fortsatta huggningarna och föryngringsåtgärderna görs enligt samma principer tills hela beståndet är behandlat.

Körning

Maskinell avverkning och utkörning av virke skall ske på sådant sätt att markskador inte uppstår. Körning skall i möjligaste mån ske på tjälad mark. Kärrstråk, bäckar, sumpskog och andra blöta partier ska lämnas oskadade. Där körning över sådan våtmark trots allt inte kan undvikas ska körstråket förarbetas genom risning eller liknande åtgärd för att minimera skadorna. Uppkomna markskador ska efterbehandlas.

1.3.2.2 Markbehandling

Maskinell markberedning

För att gynna den nya lövskogens etablering efter granskogen kan en störning av marken behövas. De positiva effekterna består av minskad vegetationskonkurrens, minskad skadefrekvens, förändrat mikroklimat och bättre groningsförhållanden. För att åstadkomma minst skada på marken skall fläckvis markberedning tillämpas. I första hand är det vissa hyggen som behöver markberedas, men även successiva granavvecklingar. Kanthuggningar är särskilt lämpliga att markbereda. I dessa kan med fördel användas tallriksharv. Detta får inte ske där fornlämningar finns.

Svinbete

Markberedning med svin är en naturlig metod som skall tillämpas i så stor utsträckning som möjligt. Linderödssvin är särskilt effektiva som markberedare. Markytan bearbetas till 100 % vilket ger en god ”såbädd” eller planteringsyta. Blandning av förna, humus och mineraljord ger en hög biologisk aktivitet i marken, vilket bidrar till mineraliseringen. Skärmställningar och luckhuggningar är svåra att markbereda mekaniskt och lämpar sig därför särskilt väl för svinbete. Långvarig markbehandling med svin skall inte ske på fornlämningar.

1.3.2.3 Föryngringsmetoder

Självföryngring

Granavvecklingsmetoderna ger utrymme för såväl självföryngring som för anlagda kulturer. Områdets karaktär och syftet med nationalparken innebär att en klar tonvikt skall läggas vid självföryngring (naturlig föryngring).

Kulturer - val av trädslag och provenienser

Vid sådd och plantering ska bok och ek utgöra huvudträdslag. Den absoluta merparten av ”granmarken” utgör ståndorter där boken är mycket konkurrenskraftig. Eken är idag fåtalig och rena bestånd skall anläggas på lämpliga ståndorter, t ex på f d odlingsmark (skogsek) och på grunda jordar och bergknallar (berge). I vissa bestånd skall satsas på både ek och bok. Lind skall återinföras på marker där den konkurrerar väl, framför allt i blockmarker och vid bergbranter. Som skuggtåligt sekundärträd är linden lämplig att plantera i granskärmar och luckhuggningar, detta gäller även lönn. Alm och ask skall planteras enbart på sina specifika ståndorter, i allmänhet på mullrik och fuktig mark eller på f d odlingsmark. Plantering i mindre omfattning av avenbok, fågelbär och hassel kan också övervägas. Trädslagens proveniens (härkomst) ska också beaktas. I första hand skall användas plantmaterial som hämtats från Söderåsen.

Plantering

En rimlig andel av föryngringsytorna skall avsättas för kulturer av främst bok och ek. På så sätt kan omvandlingen av skogen påskyndas. Plantering är särskilt lämplig på de större hyggena. På hyggen etableras först en lågskärm av björk eller andra pionjärträd. När skärmen slutit sig görs planteringen med bok eller ek (och andra ädla lövträd). Eken kan också planteras direkt på hygget utan lågskärm, efter markberedning.

I successiva granavvecklingar där det saknas fröträd av löv är plantering också lämplig. Plantering av bok passar särskilt väl för granskärmarna men även för luck- och

kanthuggningar. I bestånd av denna typ bör även lind och lönn planteras. Plantering av ek lämpar sig bl.a. för luckhuggning där större luckor kan tas upp i beståndet utan alltför stor stormskaderisk.

Plantering skall kombineras med självföryngring. Sådan kombinerad föryngring åstadkoms på hyggen genom kultur under självföryngrad lågskärm (plantskog eller ungskog). Vid ekkultur utan lågskärm görs planteringen glest, gärna i grupper, så att utrymme sparas för kompletterande självföryngring. Ett annat sätt är att plantera endast vissa delar av ett hygge. Där gles eller luckig självföryngring redan finns kan kulturer göras i luckorna.

Sådd

Sådd är en betydligt osäkrare metod än plantering, i synnerhet då det gäller sådd av bok. Detta talar inte för sådd. I ett mindre antal bestånd och hyggen skall dock sådd av både ek och bok tillämpas. Sådd av ek görs direkt på det öppna hygget efter markberedning. Sådd av bok på hygge kan göras först efter att en lågskärm etablerats. För att undvika att stora delar av sådden äts upp bör ollonen myllas ner till ca 5 cm djup i marken. Det är viktigt att ollonen håller en hög kvalitet (dvs gröningsbarhet), vilket erhålls genom korrekt insamling, lagring och behandling.

Viltstängsel

Viltbetet av främst rådjur och hare är ganska omfattande i området. Inte minst bokplantor är ofta hårt betade. Andra ädla lövträd är ännu smakligare för viltet. Planteringar är särskilt sårbara. De flesta kulturer bör därför inhägnas med viltstängsel.

1.3.2.4 Avveckling av främmande trädslag

I nationalparken finns flera områden som varit eller är bevuxna med för regionen främmande trädslag. Dessa trädslag är främst sykomorlönn, rödek, tuja och lärk. Det övergripande målet är att för landet och regionen främmande trädarter inte skall förekomma inom nationalparken.

Alla äldre bestånd av sykomorlönn utom ett är avverkat. Dessutom finns ett par ställen på Kvärk med halvgammal ungskog av sykomorlönn. Totalt har det funnits sykomorlönn på 30 områden.

Två mindre områden med rödek finns kvar inom Nackarp.

Förekommande bestånd av tuja skall avverkas efterhand och ev. plantor röjas bort. Ett av bestånden är känt som Tujaskogen (nära Skärålid) och skall inte avverkas på grund av lokalbefolkningens önskemål, men inte tillåtas föryngras.

Förekommande bestånd av lärk skall avverkas efterhand och uppväxande plantor röjas bort.

1.3.3 Kulturlämningar – hänsyn och skötsel

I samband med körning, avverkning, markberedning och plantering får skador inte uppstå på forn- och kulturlämningar som rösen, stensträngar, fornåkrar och torpruiner som finns inom området.

1.3.4 Skötselkategorier

1.3.4.1 Unga lövskogar med inhemska trädslag

Beskrivning

Unga lövskogsbestånd, där träden är av inhemska art och naturliga för regionen.

Mål med skötseln

Ädellövskog för fri utveckling mot naturskog.

Riktlinjer och åtgärder

Åtgärder i form av röjningar, gallring och hjälpplantering m.m. skall utföras om så bedöms nödvändigt för att en livskraftig och en variationsrik lövskog skall kunna etableras samt att ungskogen på lång sikt ska kunna utveckla mycket gamla träd och värdräd för hotade arter (lavar, mossor, vedinsekter m.m).

1.3.4.2 Skogar med främmande trädslag

Beskrivning

Mindre sammanhängande områden med främst sykomorlönn. Även andra arter förekommer. Även spridda förekomster med enstaka eller små grupper av träd förekommer, liksom hyggen med uppkommande frö-, rot och stubbskott.

Främmande barrträd såsom lärk, douglasgran, tuja med flera arter finns spridda i nationalparken dels som små bestånd, dels som enstaka individer.

Mål med skötseln

Ädellövskog för fri utveckling mot naturskog. Inga träd av främmande art skall finnas i nationalparken.

Barrträdslag som är främmande för landet och regionen skall avvecklas

Riktlinjer och åtgärder

Samtliga förekommande fröbärande träd av främmande art avverkas så snart som möjligt. Därefter skall avverkning ske efterhand.

Återkommande röjningar och avverkningar skall ske i områden med uppslag av främmande trädslag så att inga fröbärande träd uppstår.

Alla förekomster av tuja, lärk, douglasgran m.fl. främmande barrträd skall avverkas.

Undantag är den s.k. Tujaskogen som skall sparas men inte förnygras.

1.3.4.3 Grankulturer

Beskrivning

Inom nationalparken finns idag 109 delområden, sammanlagt 132 hektar, med planterad granskog. Delområdena är från 0,1 hektar till 9,9 hektar och åldern varierar från 5 till 65 år.

Mål med skötseln

Ädellövskog för fri utveckling mot naturskog. Inga granbestånd skall finnas i nationalparken efter år 2020.

Riktlinjer och åtgärder

Se ovan under punkten 1.3.2. Hur de olika delområdena skall behandlas kommer att framgå av den restaureringsplan som förvaltaren (Länsstyrelsen) kommer att utarbeta och fastställa i samråd med Naturvårdsverket.

1.3.4.4 Slutavverkningsytor

Beskrivning

Inom nationalparken finns idag 110 delområden med slutavverkningsytor efter granavverkningar. Delområdenas storlek varierar mellan 0,1 och 12 hektar och har en sammanlagd yta av 175 hektar.

Mål med skötseln

Ädellövskog för fri utveckling mot naturskog.

Riktlinjer och åtgärder

Se ovan under punkten 1.3.2. Hur varje delområde skall behandlas kommer att framgå av den restaureringsplan som förvaltaren (Länsstyrelsen) kommer att utarbeta och fastställa i samråd med Naturvårdsverket.

1.3.4.5 Odlingsmarker

Beskrivning

Sammanlagt finns idag 11 brukade åkrar och 24 delområden med öppna gräsmarker. Dessa finns vid Klagstorp, Brändatorpet, Lierna, Almtorpet, Killahuset, Nackarpsdalen, Härsnäs och Knallarehyttan, vid Odensjön, Ugglerödsdalen, Kvärkaskogen, Tostarp och vid Dejebacken. Dessa brukas som åker alternativt betas eller slås.

Mål med skötseln

Öppna betesmarker alternativt slättermarker. Idag brukad åkermark kan även fortsättningsvis brukas som åker.

Riktlinjer och åtgärder

De öppna markerna skall hållas öppna genom slätter och/eller bete eller åkerbruk. Förvaltaren skall teckna avtal med lämplig brukare för slåttern, betesdriften och åkerbruket.

Samtliga stängsel skall ses över av förvaltaren och där så erfordras skall stängsel bytas ut. Skogsbyn skall röjas liksom de öppna ytorna så att området bibehåller sin öppna karaktär.

På åker-, betes- och slättermark (inkl vall) samt tomtmark får inte handelsgödsel eller kemiska bekämpningsmedel användas.

1.3.4.6 Sjöar och vattendrag

Beskrivning

I nationalparken finns ett antal vattendrag där Skärån, Kvärbäcken, Ärlabäcken och Dejobäcken är de största. Till dessa bäckar finns biflöden. Skäralidsdammen och Härnsäddammarna är konstgjorda. Skäralidsdammen har tidigare bottenrensats cirka vart tionde år. Odensjön är en naturlig sjö. I sjön bedrivs fritidsfiske. Utplantering av fisk sker i Odensjön. Fisket disponeras av Röstånga byamän.

Mål med skötseln

De naturliga vattendragen skall bevaras i sina naturliga tillstånd. Dammar bibehålls.

Riktlinjer och åtgärder

Konstgjorda dammar kan rensas vid behov när så erfordras för att den biologiska mångfalden skall bibehållas eller gynnas. Vattendrag som ingår i rensningsföretag får rensas vid behov.

Härnsäddammarna underhålls. Vallar och trummor skall hållas i ordning så att de inte raseras.

Skäralidsdammen. Rensning av dammbotten kan göras om det visar sig att uppgrundningen blir för omfattande. Förvaltaren avgör om och när rensning skall göras. Fiske är inte tillåtet i Skäralidsdammen utan bara i Odensjön. Dammanläggningen skall underhållas. Vid åtgärder i Skäralidsdammen skall samråd ske med Skäråns Dikningsföretag.

Odensjön. Fisket skall även fortsättningsvis disponeras av Röstånga byamän. Utsättning av fisk får ske. Rensning av botten och strandvegetation får ske efter samråd med förvaltaren. På Odensjön arrangeras ett antal friluftskonserter på våren och sommaren.

1.3.4.7 Kulturlämningar

Beskrivning

Inom nationalparken finns ett mycket stort antal kulturlämningar. Dessa består av några gamla torp, några husgrunder, ett stort antal fornlåror, många stengårdsgårdar och stenrosen. Alla dessa lämningar visar att området har varit starkt påverkat av mänskliga aktiviteter under mycket lång tid (se bilaga 5).

Mål med skötseln

Delar av områden som hyser stora kulturhistoriska värden skall bevaras genom aktiv skötsel.

Riktlinjer och åtgärder

De gamla torpen Liagården, Killahuset och Edvins torp skall rustas upp exteriört till traditionellt utseende eller till så långt möjligt ursprunglig karaktär. Edvins torp kan arrenderas ut till en förening men skall vara tillgängligt för visningar för allmänheten. De övriga torpen skall användas som raststugor. Kulturmarkerna runt torpen hålls öppna och vårdas.

Några husgrunder vid Kopparhatten röjs fram och informationstavlor sätts upp vid dessa.

Längs de mest frekventerade vandringslederna kommer några stengärdsgårdar och stenrösen att röjas fram och förses med informationsskyltar som beskriver objekten.

I samband med att restaureringsplanen tas fram skall några områden med stora kulturhistoriska värden beskrivas och aktiva skötselåtgärder föreslås.

I övrigt skall inga åtgärder vidtas. Kulturlämningarna skall dock alltid beaktas och skyddas vid eventuella åtgärder i nationalparken.

1.3.5 Faunavård och jakt

Jakt är inte tillåten i nationalparken. Skyddsjakt efter klövvilt kan dock tillåtas om så erfordras för att förnygringen av lövträd skall lyckas. Beslut om eventuell skyddsjakt fattas av förvaltaren (Länsstyrelsen) i samråd med Naturvårdsverket. Utfordring av vilt skall ej ske.

2. ANORDNINGAR FÖR REKREATION OCH FRILUFTSLIV

2.1 Syfte

Syftet är att allmänhetens möjlighet att uppleva områdets natur och kultur skall underlättas på ett sätt som är förenligt med övriga syften.

2.2 Generella riktlinjer och åtgärder

I nationalparken skall lämpliga åtgärder vidtas för att tillgodose såväl allmänhetens intresse att uppleva områdets natur som det grundläggande syftet att för framtiden bevara området i väsentligen oförändrat skick. Detta skall åstadkommas genom informationsanläggningar samt genom vägvisning, rastplatser och ett lämpligt system av vägar, stigar och leder.

2.2.1 Entréer och information

2.2.1.1 Skäralid

Beskrivning

Huvudentrén till nationalparken ligger i Skäralid. Här finns en stor parkeringsplats iordningställd våren 2000, naturum (byggt 1996) med utställningslokal, kontor för parkförvaltningen och restaurang. Här finns också en stor gräsyta avsedd för picknick och friluftsliv. Området kring naturum är glest bevuxet med grova lövträd, främst ek, men även lind och björk. Från Skäralid utgår markerade vandringsleder in i ravinen. Några fortsätter i ravinen till Kvärk- och Dejebäcksravinerna, andra leder upp längs rasbranterna, dels mot Kopparhatten, dels mot den södra platån.

Klippans kommun har turistinformation i "Gula Villan" i Skäralid.

Mål

Huvudentré med naturum samt område för fritidsaktiviteter och information.

Riktlinjer och åtgärder

Gräsmattan klipps regelbundet. Sanitära anordningar, bord och bänkar anläggs i lämplig omfattning. En handikappanpassad stig skall finnas så att man kan ta sig med rullstol från naturum in i ravinen till Rårödpågens källa (ca 400 meter). Stigen skall byggas ut så att en rundslinga runt dammen möjliggör för rullstolsburna att tas sig runt dammen.

Stigen in i ravinen skall vara spångad i erforderlig omfattning fram till Offavägen. Därefter markeras stigen och spångas endast i undantagsfall.

Lövträdsbeståndet kring naturum och gräsytan får gallras när så bedöms nödvändigt. Det är företrädesvis ekarna som behöver friställas för att kunna utvecklas. Vid avverkning kan främst björk, men även för tätt stående ek tas bort. Vid avverkning kan högstubbar lämnas. Uppkommande sly och ris skall röjas bort, dock kan enstaka spontana plantor av ädellövträd sparas.

Parkeringsytan skall skötas och underhållas. Byggnaderna underhålls.

2.2.1.2 Nackarpsdalen (den öppna gräsytan, Odensjön)

Beskrivning

Nackarpsdalen i Röstånga utgörs dels av en stor gräsyta avsedd för picknick och friluftsliv, dels av öppna betesmarker i dalgången. Vid gräsytan finns ett litet café. Vid Odensjön finns bord och bänkar. På Odensjön anordnas årligen kvällskonserter av Röstånga Turist- och Hembygdsförening i samarbete med Teatergruppen Tibbe i Röstånga. I Odensjön bedrivs också fritidsfiske.

Nackarpsdalen används som närreklamationsområde för boende i Röstånga men många besökare kommer även från andra delar av Skåne. Här firas midsommar, här har man olika slags aktiviteter för föreningar och andra intressenter.

Mål

Aktivitetsområde för fritidsaktiviteter. Café.

Riktlinjer och åtgärder

Den öppna gräsytan kan användas för olika former av fritidsaktiviteter såsom picknick, midsommarfirande, mindre föreningsarrangemang såsom ridaktiviteter, hundutställningar. Aktiviteterna skall ske i nära samråd med förvaltaren. En parkeringsplats kommer att anläggas i anslutning till Röstånga Gästgiveri vid infarten till Nackarpsdalen (våren 2001).

Om så erfordras kan ytterligare parkeringsplatser anläggas längs vägen in till Nackarpsdalen under förutsättning att vattentäkterna kan säkras. Behovet av en anslutningsväg från vägen in i Nackarpsdalen och upp till parkeringsplatsen kommer att utredas.

Cafét i Nackarpsdalen skall rustas upp och byggas till för att erhålla bättre standard för caféverksamhet. Cafét skall arrenderas ut.

Odensjön kan även fortsättningsvis användas för fritidsfiske. Här kan också fortsättningsvis anordnas kvällskonserter. Verksamheten får omfatta maximalt 4 konsertevenemang per år (ett evenemang per årstid varav augusti utgör huvudevenemanget). Varje evenemang omfattar en konsert per kväll och max två kvällar i rad. Evenemangen skall ske i nära samråd med förvaltaren. Vid dessa tillfällen och andra speciella tillfällen med hög besöksfrekvens kan den östligaste delen av den öppna gräsytan användas för tillfällig parkering.

Den öppna gräsytan mellan caféet och betesmarken skall klippas flera gånger årligen så att ängen kan användas som aktivitetsyta. Efter klippning skall gräset om möjligt samlas upp.

2.2.1.3 Villa Söderåsen

Beskrivning

Villa Söderåsen ligger strax utanför nationalparken, norr om Röstånga gästgiveri. Byggnaden ägs av Svalövs kommun och arrenderas fn. av ägaren till gästgiveriet. I byggnaden bedrivs vandrarhemsverksamhet och Svalövs kommuns turistbyrå. Naturvårdsverket bekostade en omfattande restaurering av byggnaden 1996. Fyra rum finns avsatta för information om nationalparken.

Mål

Vandrarhem, nationalparksinformation och turistinformation.

Riktlinjer och åtgärder

I huset skall finnas två till fyra rum med information om nationalparken. I rummen skall också finnas litteratur om natur och kultur i området.

En vandringsled skall anläggas från Villa Söderåsen ner till Nackarpsdalen där den skall ansluta till övrigt stigsystem.

Svalövs kommun ansvarar för turistbyråns verksamhet.

2.2.1.4 Ytterligare entréer

På sikt bör utredas om ytterligare entréer kan anläggas till nationalparken. I första hand bör en sådan entré kunna anläggas mot Klåveröd som ansluter till region Skånes friluftsområden på Söderåsen. Det ankommer på förvaltaren att ta initiativ till en sådan utredning.

2.2.2 Vägvisning och information vid allmänna vägar

Beskrivning:

Vägvisning till området finns idag endast i Röstånga vid väg 13/108, till naturreservatet Nackarpsdalen, vid Skäralid (till Skäralid och Kopparhatten) samt till Skäralid vid Serpentinvägen i Gillastig från väster.

Mål

Vägskytning i lämplig omfattning så att besökarna hittar rätt.

Riktlinjer och åtgärder

Vägskytning från angränsande vägar skall sättas upp i enlighet med Vägverkets riktlinjer. Vägskytningen kan komma att ändras beroende på behov.

Information om nationalparken (tillsammans med information om Stenshuvuds nationalpark) skall finnas vid Skånegården i Malmö vid brofästet samt vid färjeläget i Helsingborg.

2.2.3 Naturstigar

Beskrivning

En naturstig finns anlagd runt Skärdammen i Skärålid. Stigen börjar och slutar på gräsytan vid Skärdammen. Stigen är ca 800 m lång varav hälften är anpassad för rörelsehindrade genom en träramp.

Mål

Naturstig med information.

Riktlinjer och åtgärder

Stigen runt dammen i Skärålid anpassas i sin helhet för rullstolsburna.

2.2.4 Stigar och leder

Beskrivning

I Skärålid, Nackarpsdalen och Härånäs finns idag markerade stigar, som även är inlagda på olika kartor. Vissa av stigarna är inte tillräckligt underhållna. Stigarna är markerade med olika färger i olika områden. Även ett stort antal omarkerade stigar finns.

Skåneleden går genom området genom Dejobäcksdalen till Lierna, genom Skärålidsdalen upp till Kopparhatten, förbi Skärdammen och söderut genom Härånäs, Nackarpsdalen och Röstånga.

Mål

Ett lämpligt antal stigar och leder märks ut och underhålls i nationalparken.

Riktlinjer och åtgärder

Befintliga, inarbetade stigar rustas upp och markeras. En del stigdelar upphävs, särskilt sådana som löper utanför nationalparksområdet. Vandringsleder markeras med en särskild färg per "slinga"(start och mål på samma plats) och genomgående vit för de stigar som binder samman slingorna. Skåneleden markeras enligt norm. I vägskäl sätts vägvisare med träskyltar upp. Nya stigar skall bland annat anläggas i norra delen av nationalparken samt i Kvärk-området, med anslutning till stigarna i friluftsområdet Klåveröd. Vid vissa särskilt känsliga eller nerslitna passager och övernattningsställen kan Skåneledens sträckning behöva justeras. Sådana justeringar skall göras i samarbete med ansvariga för Skåneleden

Stigar och stigmarkeringar underhålls, vindfällena över stigar och leder dras åt sidan.

2.2.5 Tältplatser, vindskydd, eldstäder och övriga anläggningar

Beskrivning

Före nationalparkens bildande var det enligt allemansrätten tillåtet att tälta och elda i stort sett var som helst. Anordnade eldplatser med tillhandahållna ved finns vid Lierna, Odensjön och Skärålid.

Övriga anläggningar är beskrivna under punkt 3.8.2 på sid. 23.

Mål

Ett lämpligt antal tältplatser och eldstäder finns i nationalparken.

Riktlinjer och åtgärder

Det är enligt föreskrifterna för nationalparken förbjudet att elda på annat än de iordningställda platser som kommer att finnas vid Skäralid, Odensjön och Liagården (Skåneledens övernattningsplats).

Tältning är inte tillåten annat än i anslutning till raststugorna.

Torpen Liagården och Killahuset skall byggas om till öppna raststugor. Även anläggning av eldplatser skall övervägas liksom att tillåta tältning i omedelbar anslutning till de båda torpen.

Eldplatsen och vindsyddet vid Lierna skall flyttas till Liagården som skall restaureras till övernattningsstuga.

Befintliga broar över bäckarna skall fortlöpande underhållas. Bron över Kvärkabäcken i Kongaövägens förlängning skall byggas om så att den håller för ridning.

Träborden vid Skäralid, Kopparhatten, i Nackarpsdalen och vid Odensjön skall vid behov förnyas och fortlöpande underhållas.

2.2.6 Naturum

Beskrivning

Naturum med restaurang byggdes om och till 1996. Byggnaden ägs av Naturvårdsverket och restaurangdelen utarrenderas. I naturum finns reception, bildspels- och sammanträdesrum, utställningslokal, kontor för nationalparksförvaltningen samt toaletter. I en särskild byggnad finns anläggningar för värme, ventilation och avlopp och det finns också ett mindre vedförråd. Naturum är omgivet av gräsmatta och stenvägg och utrymme för uteservering finns i anslutning till restaurangen. Intill naturum finns en gammal trädgård med buskar och perenner.

Restaurangen skall utarrenderas. Särskilt avtal om detta tecknas genom förvaltarens försorg. Restaurangen skall hålla en hög miljöprofil och så långt möjligt använda ekologiska produkter i sin verksamhet.

Mål

Utställning, information om nationalparken, bildspel, restaurang, förvaltningskontor, guidning.

Riktlinjer och åtgärder

Underhåll av byggnader, stenvägg, trädgård och anläggningar både inom- och utomhus, med största möjliga miljöanpassning i all verksamhet.

Möjligheten för installation och användning av solvärme/solceller på naturum-byggnaden eller uthuset skall utredas.

I naturum skall finnas en utställning om Söderåsens nationalpark och dess natur och kultur. I naturum skall också finnas bildspelsrum. Här skall visas bildspel om Söderåsens nationalpark, hållas föredrag och användas till konferenser mm. I naturum finns också reception och lokaler för parkförvaltningen. Härifrån skall guidade vandringar utgå.

Ett bildspel om nationalparken skall produceras.

2.2.7 Toaletter och sopställ

Beskrivning

I Skärålid finns toaletter i naturum-byggnaden, varav en är handikappanpassad, samt i ett separat toaletthus där en toalett är handikappanpassad. På Kopparhatten finns tre nya torrklosetter varav en är handikappanpassad. Ett antal sopställ är uppställda i Skärålid och på Kopparhatten.

I Nackarpsdalen, vid cafét och vid Lierna finns torrklosett och sopställ. Sopställ finns även vid Odensjön och i Härsnäs.

Mål

Ett begränsat antal TC och sopställ tillhandahålls i nationalparken.

Riktlinjer och åtgärder

Nya torrklosetter kan eventuellt byggas i Nackarpsdalen, varvid samordning bör ske med ombyggnad av cafét, samt vid torpen Killahuset och Liagården i samband med restaurering.

Förvaltaren skall utreda hur många sopställ som är nödvändiga. Försök med att minska antalet sopställ skall göras, med målet att allmänheten skall ta med sig sitt avfall hem. Som en första åtgärd skall sopställen på Kopparhatten, Lierna och Härsnäs avlägsnas. Detta skall utvärderas och därefter skall förvaltaren besluta om ytterligare neddragning skall ske eller om sopställ skall ställas upp igen.

2.2.8 Byggnader

Beskrivning

Nedan redovisas byggnaderna och framtida användningssätt. Beskrivning och nuvarande användningssätt framgår av beskrivningen under punkten 3.8.1 på sid. 23.

Mål

Naturvårdsverkets byggnader skall bevaras i gott skick och användas i enlighet med nationalparkens syfte.

Riktlinjer och åtgärder

Byggnader på ofri grund får finnas kvar med sitt nuvarande användningssätt. Avtal om markupplåtelse ses över av förvaltaren. Avstyckning av tomter skall ej ske. När byggnader på

ofri grund blir till salu skall dessa förvärvas av Naturvårdsverket. Ovanstående gäller för följande byggnader: Höja, Almtorpet, Knallarehyttan och Härsnästorpet.

För övriga byggnader gäller följande:

Naturum. Utställningslokal, kontor för nationalparksförvaltningen och restaurang. Restaurangen skall utarrenderas. Se ovan under punkten 2.2.6 på sid.40.

Liagården. Byggnaden rustas upp och används som raststuga.

Killahuset. Byggnaden rustas upp och används som raststuga.

Liden. Byggnaden inreds och används för forskare och till tillfälligt anställd personal knuten till naturumverksamheten eller parkförvaltningen.

Cafét i Nackarpsdalen. Byggnaden rustas upp och utökas något för att kunna användas till café. Verksamheten arrenderas ut.

Edvins Torp. Rustas upp och används i föreningsverksamhet. Avtal kan tecknas med förening som åtar sig underhållet. Torpet skall dock vara öppet för visningar för allmänheten.

Kvärkatorpet. Rivs om inte lämplig användning finns, t.ex. raststuga.

Paviljongen i Nackarpsdalen. Enkel upprustning genomförs. Utarrenderas till föreningarna i Röstånga att användas vid större besökstillfällen.

2.2.9 Vägar

Beskrivning

Genom ett stort antal bilvägar och skogsbilvägar av varierande kvalitet har man tidigare kunnat färdas med bil i större delen av området. De större vägarna beskrivs under punkten 3.9 på sid. 24.

Mål

Ett begränsat antal vägar hålls öppna för allmänheten inom nationalparken.

Riktlinjer och åtgärder

Biltrafiken i nationalparksområdet skall minimeras. Vägar som skall hållas öppna och underhållas för biltrafik är Serpentinvägen, Kopparhattsvägen från Skäralid upp till Kopparhattens parkering, vägen mellan Svenstorp och Dejebacken (som delvis löper i nationalparken), vägen i Kvärkområdet från vägen mellan Klåveröd och Knutstorp fram till parkeringsplatsen (se kartan sid. 9).

De flesta andra vägar skall stängas av helt för obehörig motorfordonstrafik med låsta bommar eller på annat sätt. Arrendatorer som behöver använda avstängda vägar skall ha nyckel efter tillstånd från förvaltaren. Alla avstängda vägar hålls fortsättningsvis framkomliga genom röjning. En del avstängda vägar kan behöva underhållas för att de skall kunna användas för förvaltning, tillsyn och räddningstjänst. Förvaltaren avgör vilka vägar som skall underhållas.

Vägen från Kopparhattsvägen till skidbacken hålls öppen för allmänheten vintertid när det finns snö tillräckligt för skidåkning.

2.2.10 Parkeringsplatser

Beskrivning

Parkeringsytor finns idag vid Skäralid, Kopparhatten och i Nackarpsdalen. Mindre parkeringsytor finns i Härsnäs samt längs Kopparhattsvägen. Parkeringen i Skäralid har byggts om och utvidgats under år 2000.

Mål

Stora parkeringsplatser skall finnas i Skäralid (huvudentrén) och i Röstånga. I övrigt kan mindre parkeringsplatser anordnas längs befintliga vägar i parken.

Riktlinjer och åtgärder

Ombyggnad och effektivisering av parkeringen vid Kopparhatten skall utredas. Befintliga mindre parkeringsytor som ligger intill öppen bilväg iordningställs.

Parkeringsplatsen vid Gästgiveriet i Röstånga rustas upp och utvidgas under våren 2001. Några mindre parkeringsplatser skall anläggas på några ställen längs Serpentinvägen samt där Kopparhattsvägen stängs av vid vägen mellan Svenstorp och Dejebacken. Om behov uppstår kan mindre parkeringsplatser på förvaltarens initiativ anläggas invid bommar vid avstängda vägar samt längs vägen in i Nackarpsdalen.

2.2.11 Övriga aktiviteter

Beskrivning

I nationalparken finns önskemål att få bedriva aktiviteter av olika slag på samma sätt som man kunnat göra tidigare innan området blev nationalpark. Det kan gälla orienteringssport, hundtävlingar, hundträning, bergsklättring, ridning cykling, etc.

Mål

Nationalparken skall i första hand nyttjas i sitt naturliga tillstånd och aktiviteter inriktas mot strövande och naturstudier.

Riktlinjer och åtgärder

För att tillgodose de olika lokala intressen som finns i nationalparkens närhet bör vissa aktiviteter som inte direkt rymms under målet ovan kunna accepteras under förutsättning att naturen inte skadas eller att andra besökare inte nämnvärt störs.

För sådana åtgärder erfordras dispens från föreskrifterna. Sådan dispens prövas av Länsstyrelsen i Skåne län.

3. FÖRVALTNING

3.1 Förvaltning av nationalparken

Söderåsens nationalpark förvaltas av Länsstyrelsen i Skåne län. Förvaltaren svarar för det administrativa och ekonomiska ansvaret för förvaltningen och svarar för de praktiska åtgärder som skall utföras enligt fastställd skötselplan. Förvaltaren ansvarar också för att byggnader och anläggningar är i gott skick och ansvarar för renhållning och information. Förvaltaren skall också märka ut nationalparkens gränser i terrängen enligt svensk standard (SIS 03 15 22) och Naturvårdsverkets anvisningar (NV:s Handbok "Skyltar i naturskyddade områden", avsnitt 5). Förvaltaren skall också föra naturvårdsdagbok över alla viktiga iakttagelser. Förvaltaren har kontor i naturum vid Skärålid.

3.2 Fastighetsförvaltning

Naturvårdsverket har lämnat uppdrag till Länsstyrelsen om viss fastighetsförvaltning för nationalparkens fastigheter i enlighet med fastställd delegationslista. Förvaltaren skall upprätta rullande femårsplaner för byggnads- och anläggningsunderhåll.

3.3 Skötselråd

Ett skötselråd skall inrättas för nationalparken. Länsstyrelsen utser ordförande och sammankallande i skötselrådet. I skötselrådet kan ingå representanter för Svalövs och Klippans kommuner samt ideella föreningar. Andra intressenter i nationalparken samt experter på särskilda ämnen kan adjungeras till rådet. Rådet bör träffas 1-2 gånger per år. Skötselrådet har ingen beslutande funktion.

Ett särskilt samrådsorgan bör inrättas för aktiviteter i Nackarpsdalen. Förvaltaren kallar till sammanträdena. I detta råd bör ingå företrädare för föreningar i Röstånga och Svalövs kommun. Om Länsstyrelsen anser det befogat kan ett liknande råd inrättas för Skärålid.

4. FORSKNING OCH DOKUMENTATION

Beskrivning

En av grundidéerna med nationalparker är att de skall kunna tjäna som orörda referensområden för forskning och miljöövervakning under förutsättning att verksamheten inte motverkar syftet med nationalparken. Viss skoglig forskning har pågått i nationalparken liksom viss miljöövervakning. Den skogliga forskningen har upphört utom inom tre små områden längs Kopparhattsvägen och Serpentinvägen. Där bedrev SLU, Tönnersjöhedens och Skarhults försöksparker forskning på tillväxt av bok och ek.

Länsstyrelsens Miljöövervakningsavdelning utför regelbundet bottenfauna-undersökningar och elfiske i vattendragen, främst i Skärån, inom ramen för kalkningsverksamheten. Återkommande provfiske utförs i området dammar och sjöar.

SLU, Avdelningen för miljöanalys, har en provpunkt i Tostarpsbäcken och en i Skärån som referensvattendrag för vattenkemi m.m. Vattenprov analyseras en gång i månaden.

Inom Naturvårdsverket bedrivs ett dokumentationsprojekt –”Dokumentation av Sveriges nationalparker”. Detta projekt kommer att omfatta även Söderåsens nationalpark.

Mål med dokumentationen

Målet med dokumentationen av Söderåsens nationalpark är att dels för allmänheten publicera intressanta uppgifter om nationalparkens natur och kultur, dels att långsiktigt dokumentera natur- och kulturvärdena i parken för uppföljning och utvärdering av skötseln i framtiden. Målet är att det inom 10 år skall det finnas dokumentation om vegetation, fauna och kulturhistoria för Söderåsens nationalpark.

Riktlinjer och åtgärder

Det är angeläget för såväl forskning som för parkens skötsel och förvaltning att naturförhållandena blir väl kartlagda. Renodlade faktainsamlingar bör därför främjas. Främst skall ett antal provytor etableras och karteras med jämna mellanrum för att kunna följa utvecklingen av naturen i nationalparken. Särskilt skall restaurerings-arbetena dokumenteras. Ett särskilt dokumentationsprogram skall upprättas av förvaltaren för restaureringsarbetena och ett program för övrig dokumentation.

All inventering skall utföras med största hänsyn till naturen och planläggas i samråd med förvaltaren. Privata insamlingar av djur och växter får inte ske.

5. UPPFÖLJNING OCH UTVÄRDERING

För att kunna utvärdera att skötseln och restaureringsarbetena i nationalparken sker på sådant sätt att målen uppnås, skall uppföljning och utvärdering göras av skötseln.

Undersökningstyper som fastläggs i Naturvårdsverkets kommande handbok för miljöövervakning skall i första hand nyttjas. Därutöver bör prioriterade arter och friluftslivet följas upp med andra metoder.

För att definiera mål med skötseln och restaureringen i nationalparken skall **kvalitetsmål, gynnsam bevarandestatus och prioriterade intresseaspekter** eller liknande tas fram. Arbetet utförs av förvaltaren och skall ske enligt allmänna råd och handbok för skyddade områden samt den vägledning för tillämpning av **artikel 6 i EU:s habitatdirektiv**, vilka kommer att tas fram av Naturvårdsverket under år 2001. Bevarandemålet innefattar att minst de i Natura 2000 ingående naturtyperna bevaras i gynnsam bevarandestatus, det vill säga i minst samma areella omfattning som vid tidpunkten för utpekandet. Dessutom skall arterna upprätthållas i gynnsam bevarandestatus, inklusive deras habitat.

Förvaltaren kommer att i samråd med Naturvårdsverket utarbeta kvalitetsmål för restaureringsarbetena, bestämma ett antal arter som skall följas för att påvisa att gynnsam bevarandestatus erhålls, samt ta fram vilka prioriterade intresseaspekter som är relevanta för Söderåsens nationalpark. Detta arbete skall vara klart senast 2001-12-31.

Nedan följer även exempel på övriga prioriterade intresseaspekter, för vilka det kan vara angeläget att utarbeta mål och uppföljning. Dessutom kan det vara intressant att följa upp andra rödlistade arter och arter som tidigare inventerats i området.

Markslag:	Ädellövskog Rasbranter
Landskapselement:	Död ved Rasbranter
Friluftsliv:	Naturum Stigar och leder Raststugor Attityder
Arter:	Skogsduva Forsärla Skuggbräken Vedlevande skalbaggsarter

6. FINANSIERING AV FÖRVALTNINGEN

Investeringar i anläggningar för information, friluftsliv och byggnader liksom skötsel och underhåll av dessa samt naturbevakning, drift av naturum och restaureringskostnader bekostas av staten genom Naturvårdsverkets anslag samt intäkter från förvaltningen.

7. EKONOMISK PLAN

7.1 Beräknade årliga intäkter de fem första åren

Försäljning, guidning:	20 000 kr
Arrenden, hyror:	120 000 kr
Vägbidrag:	35 000 kr
Avverkningar och röjningar vid restaureringsarbeten:	100 000 kr
Summa intäkter:	275 000 kr

7.2 Beräknade årliga kostnader de fem första åren

Personal

1. Personal till naturum, guidning och förvaltning	1 340 000 kr
--	--------------

Drift (ej investeringar)

2. Restaureringsarbeten (enligt restaureringsplan)	400 000 kr
3. Underhåll av vägar, parkeringsplatser	75 000 kr
4. Övrig vegetationsvård	50 000 kr
5. Byggnader inkl naturum	200 000 kr
6. Leder, stigar, anläggningar (ej byggnader)	60 000 kr
7. Kontor	25 000 kr
8. Renhållning	15 000 kr
9. Marknadsföring	50 000 kr
10. Fordon	35 000 kr
11. Övrigt	25 000 kr

Summa kostnader: 2 275 000 kr

Summa nettokostnader: 2 000 000 kr

8. ÅTGÄRDSPLAN

Följande åtgärder skall vidtas under den första 5-årsperioden. Det ankommer på förvaltaren att detaljplanera respektive åtgärd och genomföra erforderliga samråd om åtgärderna. En särskild restaureringsplan skall upprättas för restaurering av grankulturerna, kalhyggena och övriga vegetationsåtgärder i parken.

Åtgärd	År	Ansvar
1. Utarbeta en restaureringsplan för grankulturerna, kalhyggena och övriga vegetationsåtgärder.	2001	Förvaltaren.
2. Påbörja restaureringen i enlighet med framtagna och fastställda restaureringsplaner.	2002- 2005	Förvaltaren
3. Lägga ut provrutor, genomföra inventeringar och utarbeta ett uppföljningsprogram.	2002	Förvaltaren
4. Projektera upprustning av Liagården, Killahuset, Liden och cafét i Nackarpsdalen samt omgivande odlingsmarker.	2001	Naturvårdsverket
5. Upprustning av Liagården, Killahuset, Liden och cafét i Nackarpsdalen samt omgivande odlingsmarker.	2002- 2003	Naturvårdsverket
6. Rusta upp och märka ut vandringslederna.	2001- 2003	Förvaltaren.
7. Projektera restaurering av Härnsdammarna.	2003	Förvaltaren.

9. REVIDERING AV SKÖTSELPLANEN

Skötselplanen skall gälla tills vidare. Den bör ses över efter ungefär 10 år eller vid behov om Naturvårdsverket och/eller förvaltaren är ense om det.

BESLUT OM NATIONALPARKEN

Naturvårdsverket beslutade 2000-11-04 att överlämna ett förslag om inrättande av Söderåsens nationalpark till regeringen.

Regeringen föreslog i proposition 2001/01:82 att riksdagen medger att det område som angetts på en till propositionen tillhörig karta avsätts till Söderåsens nationalpark.

I Miljö- och Jordbruksutskottets betänkande 2000/01:MJU17 tillstyrktes propositionen och utskottet hemställde att riksdagen medger att det i propositionen angivna området avsätts till Söderåsens nationalpark.

I riksdagsskrivelse 2001-05-10 anmälde riksdagens talman att riksdagen denna dag bifallit Miljö- och Jordbruksutskottets hemställan.

Genom förordning 2001:213 om ändring i nationalparksförordningen – med ikraftträdande 2001-06-08 föreskrev regeringen om införande av en ny bilaga, bilaga 27, avseende Söderåsens nationalpark. Syftet med nationalparken är ”att bevara ett större sammanhängande område av det sydsvenska horstlandskapet i väsentligen oförändrat skick”.

Naturvårdsverket har 1999-12-27 remitterat ett förslag till skötselplan med föreskrifter för nationalparken. Ett reviderat förslag till skötselplan har översänts till Länsstyrelsen, kommunerna och andra berörda intressenter för kännedom och tillfälle till yttrande under mars/april 2001. Naturvårdsverkets styrelse beslutade om föreskrifter för nationalparken 2001-05-22. Naturvårdsverkets generaldirektör fastställde skötselplanen 2001-05-28.

Naturvårdsverkets kungörelse om föreskrifter för Söderåsens nationalpark (NFS 2001:10) beslutades träda i kraft 2001-06-08

FÖRESKRIFTER

Naturvårdsverket har den 22 maj 2001 beslutat att följande föreskrifter skall gälla för Söderåsens nationalpark (NFS 2001:10).

Inskränkningar i rätten att använda mark och vatten inom nationalparken.

Inom nationalparken är det förbjudet att

1. uppföra helt ny byggnad eller anläggning
2. utan Länsstyrelsens tillstånd utföra om- eller tillbyggnad på befintliga byggnader. Restaureringsarbeten får utföras på befintliga byggnader
3. anlägga ny väg eller stig
4. dra fram ny mark- eller luftledning
5. uppföra stängsel eller andra hägnader med undantag av erforderliga stängsel för betesdjur. Förvaltaren äger rätt att uppföra viltstängsel för att trygga återväxt av lövskog
6. gräva, schakta, dika, dämna, fylla ut, borra, mejsla, måla, spränga rensa med undantag av befintliga dammar och vattendrag som ingår i regleringsföretag, eller på annat sätt skada mark och vattendrag eller flytta lösa stenar och block
7. anordna upplag annat än tillfälligt i samband med nationalparkens skötsel
8. bedriva militär övningsverksamhet
9. använda konstgödsel, kemiska eller biologiska bekämpningsmedel
10. kalka mark eller vatten med undantag av erforderlig kalkning av åkermark
11. bedriva jakt annat än skyddsjakt
12. avverka träd och buskar med undantag för gran, lärk, tuja, rödek och sykomorlön samt erforderliga ungskogsröjningar
13. plantera in för området främmande växt- eller djurarter
14. sätta ut fisk i andra vattendrag än Odensjön.

Om rätten att färdas och vistas och om ordningen i övrigt inom nationalparken.

Inom nationalparken är det förbjudet att

1. fiska i andra vattendrag än Odensjön
2. gräva upp växter samt plocka mossa, lavar och vedlevande svampar
3. klättra i boträd, samla insekter eller på annat sätt medvetet störa eller skada djurlivet
4. bryta kvistar, fälla eller på annat sätt skada levande eller döda träd och buskar eller plocka döda kvistar och grenar eller samla annan död ved
5. tälta eller göra upp eld utanför anvisade platser
6. flyga över området på lägre höjd än 300 meter över marken
7. landa eller starta med luftfarkost
8. framföra motordrivet fordon annat än på anvisade vägar
9. parkera annat än på anvisade parkeringsplatser samt ställa upp eller parkera husvagn eller liknande (t.ex. husbil) annat än dagtid på anvisade parkeringsplatser
10. sätta upp skyltar, tavlor eller andra markeringar i naturen
11. rida eller cykla annat än på anvisade vägar och stigar
12. klättra i berg
13. medföra hund som inte är kopplad
14. anordna tävlingar, djuruppvisningar eller bedriva hundträning annat än på anvisade platser i Nackarpsdalen
15. på ett störande sätt använda radio, band- eller skivspelare.

Bestämmelser om att meddela undantag från angivna föreskrifter finns i 5 § nationalparksförordningen.

Utan hinder av ovanstående förbud är det tillåtet att

- personal inom förvaltningen använder arbetsfordon och utför åtgärder enligt fastställd skötselplan
- tjänsteman i sjukvårds- polis- eller räddningsärende använder erforderliga fordon och hund. Sådan insats skall snarast anmälas till förvaltningen, om möjligt i förväg
- bedriva inventeringar och forskning enligt program och metoder som godkänts av förvaltaren

- underhålla befintliga för motorfordon tillåtna vägar och vägkanter samt underhålla befintliga ledningsgator
- förvaltaren röjer vid utsiktsplatser, frihugga solitära träd inom odlingsmarker, röja sly och buskar inom odlingsmark samt rensa odlingsmark, tomt- och parkmark från nedfallna kvistar och grenar
- inom tomtmark plantera och så trädgårdsväxter
- underhålla kommunens vattentäkt.

Dessa föreskrifter träder i kraft den 8 juni 2001.

MOTIV FÖR FÖRESKRIFTERNA

Föreskrifterna är utformade så att syftet med nationalparken skall upprätthållas långsiktigt. Flertalet gäller förfogandet över mark och vatten och riktar sig till markägaren. Övriga riktar sig i huvudsak mot allmänheten och är delvis en inskränkning i allemansrätten.

Inskränkningar i rätten att använda mark och vatten inom nationalparken (för markägaren och andra sakägare)

Nya byggnader eller anläggningar (1) strider mot syftet att bevara ett orört större sammanhängande lövskogsområde. Om- och tillbyggnad av byggnader och anläggningar (2) strider normalt inte mot syftet med nationalparken och kan därför oftast tillåtas efter tillståndsprovning av Länsstyrelsen. Nya vägar (3) strider också mot syftet. Befintliga vägar räcker och kommer i viss utsträckning att minska då biltrafik inte är önskvärd i en nationalpark. Mark- och luftledningar (4) stör orördheten och skall inte nyanläggas. Stängsel (5) utöver stängsel för betesdjur hindrar allmänhetens rörelsefrihet och skall inte sättas upp. Grävning, schaktning etc. (6) strider mot syftet att bevara ett orört område. Upplag (7) hindrar allmänhetens tillträde och kan vara störande för landskapsbilden och kan endast tillåtas tillfälligt för förvaltningens skötsel av nationalparken. Militär övningsverksamhet (8) strider mot syftet att ha ett orört område där allmänheten kan finna ro och naturupplevelser. Konstgödsel och bekämpningsmedel (9) krävs inte på nationalparkens odlingsmarker eller tomtmarker och skulle kunna påverka den biologiska mångfalden negativt. Detsamma gäller kalkning på mark och i vatten (10). Jakt (11) skall inte bedrivas i nationalparker då faunan skall tillåtas att utvecklas fritt. Skydds jakt kan dock tillåtas om så krävs för att vegetationen skall kunna etableras på vissa hyggen. Avverkning med undantag av främmande trädslag (12) skall ej ske då det strider mot syftet med nationalparken. Främmande växt- och djurarter (13) strider mot syftet då det är inhemska arter som skall prioriteras i en nationalpark. Utsättning av fisk (14) kan påverka den befintliga biologiska mångfalden och strider mot syftet med nationalparken.

Om rätten att färdas och vistas och om ordningen i övrigt inom nationalparken (för allmänheten)

Fiska (15) är endast tillåtet i Odensjön efter att ha löst fiskekort. Fiskeförbudet är tillför att bevara den biologiska mångfalden i de övriga vattendragen. Uppgrävning av växter (16) kan ej ske i områden med mycket besökare då utarmning kan ske av florin. Klättring i boträd (17) strider mot syftet att inte störa naturen. Att bryta kvistar etc. (17) skadar vegetationen. Tältning och eldning (19) får ske på anvisade platser med hänsyn till naturens känslighet mot

sådan verksamhet och med hänsyn till andra besökare. Överflygning på låg höjd (20) och att landa eller starta med luftfarkost (21) strider mot syftet med nationalparken där människor kan finna ro och naturupplevelser. Motordrivet fordon (22) får bara framföras på vissa anvisade vägar. Biltrafik i nationalparken strider mot syftet att bevara ett område orört. Tillträde är tillåtet till fots. Parkering (23) kan endast ske på anvisade parkeringsplatser för att inte hindra andra besökare. Att sätta upp skyltar och markeringar (24) stör naturupplevelsen om de inte har till syfte att informera om nationalparken, vägvisning etc.

Ridning och cykling (25) i naturen kan åstadkomma skada på marken och störa andra besökare och måste kanaliseras till befintliga eller särskilt anlagda vägar eller stigar. Att klättra i berg (26) är dels en säkerhetsrisk för de som befinner sig nedanför dels skadar aktiviteten vegetationen på klippväggarna och strider således mot syftet. Hund skall hållas kopplad (27) för att hänsyn skall tas till andra besökare och till djurlivet. Idrottstävlingar och liknande (28) får ske på anvisade platser i Nackarpsdalen för att inte störa andra besökare som sökt sig till nationalparken eller skada naturen. Sådana aktiviteter kan ske i anvisat område eller utanför nationalparken. Av hänsyn till besökare som sökt sig till området för att få ro och naturupplevelser skall inte skivspelare eller radio användas på ett störande sätt (29).

KONSEKVENSBEDÖMNING

Föreskrifterna för markägaren som för alla nationalparker är staten genom Naturvårdsverket påverkar inte nyttjandet av mark eller vatten eftersom marken är inköpt för naturvårdsändamål. De eventuella nyttjanderätter som kan finnas inom nationalparken påverkas inte av föreskrifterna eftersom de antingen tecknas efter det att parken har bildats eller att de inte påverkas av de angivna föreskrifterna.

Föreskrifterna för allmänheten kan inskränka allemansrätten i några avseenden. Föreskrifterna tillkommer dock för att skapa ordning och trevnad i nationalparken då besökarantalet kan antas öka avsevärt när ett område blir nationalpark. Oftast kanaliseras friluftslivet till vissa delar av parken eller till vissa leder och vägar.

I övrigt framgår av ovanstående motivet för de olika föreskrifterna.

**PROTOKOLL Nr 105 /01
2001-05-28**

Bilaga 3

Plats: Naturvårdsverket, Blekholmsterrassen 36, 106 48 Stockholm

Närvarande: Lars-Erik Liljelund generaldirektör beslutande
Björn Risinger direktör
Kitty Victor chefsjurist
Bo Lundin enhetschef
Anders Bergquist avdelningsdirektör föredragande

§1. Fastställande av Naturvårdsverket har hos regeringen hemställt att delar av skötselplan för Söderåsen bör avsättas som nationalpark. Regeringen föreslog i Söderåsens nationalpark proposition 2000/01:82 att riksdagen medger att delar av park i M län, (Nv dnr Söderåsen i Skåne avsätts som nationalpark. Riksdagen har den 311-6472-99) 9 maj 2001 antagit propositionen.

Naturvårdsverket har den 22 maj 2001 beslutat om föreskrifter för nationalparken med stöd av 4 § 1 st. nationalparksförordningen (1987:938).

För nationalpark skall fastställas en skötselplan. Naturvårdsverket har utarbetat ett förslag till skötselplan. Verket har därefter haft samråd om planen med Länsstyrelsen i Skåne, Klippans och Svalövs kommuner samt berörda intressenter.

Naturvårdsverket **beslutar** nu att med stöd av 4 § 1 st. stycket nationalparksförordningen fastställa bifogade skötselplan.

Vid protokollet

Anders Bergquist

Justeras

Lars-Erik Liljelund

Bilaga

Skötselplan för Söderåsens nationalpark

LITTERATURTIPS

Carlsson, J. (red.) 1947. Röstångabygden. Lund.

Carserud, L. 1992. Geologiska sevärdheter i Skåne. Lund.

Föreningen Söderåsens Natur, 1991. Gränsbygd Söderåsen. Helsingborg.

Hallenborg, T. 1939. Skärалid. Lund.

Hallenborg, T. 1947. Skärалid, en beskrivning över Söderåsens kanjonbildningar. I: Natur i Skåne, red. Hanström B, Curry-Lindahl, K. Göteborg.

Levinsson, B. m.fl, 1995. Planutredning Skärалid. Klippans kommun. Klippan

Lundberg, Ch, Arnström, T.1996. Söderåsens nationalpark. Sammanställning av naturvärden med vegetationskarta, Naturvårdsverket, Svalövs och Klippans kommuner, ej publicerad.

Naturvårdsverket. 1989. Nationalparksplan för Sverige. Naturvårdsverket Förlag.

Nordisk bryologisk förening 1979. Exkursionsrapport från Odensjön, Uggleröd och Skärалid.

Persson, Å. 1971. Vegetations- och landskapshistoria på Söderåsen. I: Skånes Natur 1971, Skånes naturskyddsförenings årsskrift, red. Bergenudd, L. Malmö.

Printz, P. 1976. Exkursionsrapport från området runt Serpentinvägen mellan Skärалid och Röstånga. Friesia Volym XI.

Rapp, A. 1982. Odensjön, Skärалid och Klöva Hallar. Ett nytt tolkningsförsök. Svensk Geografisk Årsbok 58.

Rapp, A. och Nyberg, R. 1988. Spår av tundralandskap på Söderåsen. I: Skånes Natur 4:1988. Lund.

Sundberg, I. m.fl.(Medins sjö- och åbiologi AB), 1997. Bottenfauna i Skåne län. Länsstyrelsen i Skåne län. Kristianstad.

Svensson, S. 1991. Exkursionsrapport från Söderåsen. Puggehatten 3.

von Post, L. 1938. Odensjön, Skärалid, Klöva Hallar. Sv. Turistföreningens små häften. Skåne I.